

Hayal Ağacı

Hayal ettiğin müddetçe yazarsın...

Nasreddin Hoca Özel Sayısı

Hayal Ağacı

Kültür Edebiyat Dergisi

Üç Ayda bir çıkar

Sahibi:

Hayal Ağacı Edebiyat İyilik Topluluğu

Genel Yayın Yönetmeni:

Ali SAÇIKARA

Editörler:

Ahmet Bedirhan

Murat Cansız

Haydar Yorul

Ücretsizdir

Yazıların tüm sorumluluğu yazarlara aittir.

İletişim Adresi:

alisacikaraninkitaplari@hotmail.com

@Alisacikaraninkitaplari

Değerli Okuyucularımız;

Hayal Ağacı Edebiyat İyilik Topluluğu ve Hayal Ağacı Dergisi olarak Türk kültürünün yapı taşlarını hatırlamak ve hatırlatmak gibi bir görev üstlendik.

Bir toplumun millet olmasına katkı sunan, kalabalıkları ortak değerler ve zevkler etrafında toplayan insanlar vardır. Nasreddin Hoca bu değerlerden biridir. O, tarihi kişiliği ve mizah anlayışıyla Türk milletinin değerlerinden biri halini almıştır. Türk kültür tarihinden Nasreddin Hoca'yı çıkarıp alırsanız yerinde koca bir boşluk doğacaktır. Belki de bu nedenle Türk coğrafyasının muhtelif bölgelerinde Nasreddin Hoca'ya mekânlar atfedilmiş, hoca herkesin hemşerisi olma vasfı kazanmıştır. Hoca Türk dünyasının gülen yüzü, Türklüğün neşeye atan kalbidir. İnanmayan varsa ölçsün biçsin. Hocanın Akşehir'de "Dünyanın merkezi burasıdır. İnanmayan ölçsün." dediği gibi.

Bu sayımızı hocaya, hocanın fıkralarına ayırdık. Belki bu sayede gülmeyi ve güldürmeyi yeniden hatırlayabiliriz. Gelecek sayımızda yeni bir dosyada buluşma ümidiyle...

HAYAL AĞACI

İÇİNDEKİLER

Süheyla Aytar

Nasrettin Hoca

1-2

Beyzanur Durmuş Öz

Duru'nun Bloğu

3-6

Ahmet Bedirhan

Hocaya Eleştirel Bir Bakış

7-8

Mehmet Turan

İsa'nın Merdiveni

9-10

Ali Saçıkara

Gülüp Geçme

11-14

Fatma Çakmak

Dostluk

15-16

Sinan Paşa Özdemir

İstediğin Kadar Vade

17-18

Kıymet Gülşah Özdemir

Zekâ Mayası

19-22

Nergiz Ayar

Karışma da Karıştırma da

23-24

Mehmet Turan

Al "Hiç"ini de Git

25-28

Figen Öztürk Arslan

Adam Olmanın Yolu

29-32

Hakan Selim Yurddaşer

Paranın Sesiyle Ödedin

33-38

Şerife Tekmen Türk

Aldanmayın

39-40

Mehmet Turan

Hoca Zamanından Elif Buse'ye Mektup

41-44

Çağla Çağlıyan Halaç

Gençliğini de Bilirdim

45-48

Ayten Usta

Pamuk Ekilen Yüz

49-52

Gülhan Kahraman

Tohumunun Tohumu

53-57

Ali Saçıkara

Keramet Kavuktaysa

58-61

Emel Can

Dört Ayak

62-63

Gülşah Saçıkara

İsmin Bile Güldürmeye Yetiyor

64-65

Ümit Özdoğan

Az Söyle Öz Söyle

66-67

Yusuf Gür

Yer ve Zaman

68-71

Yeliz Özge Toyman

Hayatımız Adımız

72-77

Nasrettin Hoca

Süheyla AYTAR

“ ... En az 500 yıldan beri onun fıkralarını dinleyerek, beslenerek büyümüşüz. Bu etki çocuk çoluk, genç ihtiyar hepimize işlemiş. Böylece Nasrettin Hoca’yı Türk halkı yarattığı kadar, Türk halkını da Nasrettin Hoca yaratmıştır...” (Nazım HİKMET) Adını her duyanın yüzünde gülümseme açan Nasrettin Hoca’nın hayatına şöyle bir göz atmak istersek eğer; onu tüm dünyanın tanıdığını ve Ortadoğu’nun pek çok ülkesinin kendi değeri yapmak istediğini görürüz. Herkesin sevdiği bir şahsiyet olan Nasreddin Hoca, dünyanın başka yörelerindeki fıkralarda ve masallarda da yaşatılan efsanevi bir kişilik ve mizah kahramanıdır. Bilindiği üzere Nasrettin Hoca’nın türbesi Konya’nın Akşehir ilçesinde bulunmaktadır. Ne var ki kişiliği ve ünü bu kentle sınırlı kalmamış, zamanların ötesinde tarihî bir kişilik kazanmıştır. Sivrihisar’ın Hortu Köyünde 605(1208) yılında doğmuştur. Yaşadığı dönem, doğum ve ölüm yılları, tarihî kişiliği ve ailesi hakkında ki bilgiler tartışmalıdır. Bütün bunlar hakkındaki bilgileri hocanın soyundan geldikleri söylenen kişilere ait mezar taşı kitabeleri ve adına kurulmuş olan vakıftan ve Fatih Sultan Mehmet devrine ait

olduğunu gösteren arşiv belgelerinden öğreniyoruz. Kaynaklara göre Hortu köyünün imamı olan babası Abdullah’tan sonra bu görevi üstlenmiş, ardından Akşehir’e göç etmiş, burada kadılık yapmıştır. Hocanın mizahı, çok yönlü olup Türk halkının sorunları ile ilgilidir. Bu mizah; toplumu eğitmeye yönelmiş; yapıcı, düşündürücü, öğretirken şaşırtan, güldüren, eğiten bir mizahdır. Türk halkı yüzyıllar boyunca dertlerini bu mizahla avutmuş mutlu günlerinde de sevincini bu mizahın gücü ile yaşamıştır. Bu “Nasrettin Hoca sevinci” ile yaşamak, hafif olmak, işleri şakaya almak değildir, sadece güler yüzü ciddiliğe engel saymamak yani Türk halkı gibi güler yüzlü fakat ciddi olmak demektir. Aykırı konuşmayı seven, hazır cevap, akliselimi kuvvetli, neşeli, babacan bir tip olan Hoca’nın mizahı hiciv gibi yıkıcı değil yapıcıdır. Bu yönüyle iyi niyet timsalidir. Fıkralarda alay ve eleştiri okları çoğunlukla ev, sokak, aile, toplum, iş hayatı, din, yargı sistemi, ekonomi, otorite, dostluk gibi hayatın her safhasındaki alanlarla ilgilidir. Bu alanlardaki aksayan yönleri kendi mizahıyla birleştirerek anlatan Hoca, Türk halkının akliselimini duyuş ve

düşünüş özelliklerini; tahkiye, diyaloglarla ifade eder. Bu durum Hoca fıkralarının halk tarafından büyük kabul görmesine sebep olmuştur. Şekil ve muhteva bakımından fıkraların verdiği mesajlar, beyan ve sözleriyle, olaylar karşısındaki tutumu ve olaylara yaklaşım biçimi, fikrî ve felsefi bakış açısıyla toplumu etkilemiş, ölümünün üzerinden yedi yüzyıldan fazla bir zaman geçtiği halde mesajlarının güçlü varlığı yalnızca Türkiye’de değil bütün dünya çapında etkili olmuş ve canlılığını korumuştur. Tüm dünyanın bilgisi ve düşünürüdür Hoca Nasrettin; Azeriler Molla Nasrettin, Türkmenistan’da Hoca Efendi, Kazaklar da Mulla Nasreddin adlarıyla bilir onu. Günümüzün küreselleşen dünyasında, İslam toplumlarında ve Türklerin yaşadıkları coğrafyalarda, Avrupa ve Amerika’nın dâhil olduğu birçok ülkede halkların hafızalarında dillerinde esprilerinde ve şakalarında yaşamaktadır. Sonsuza dek de yaşamaya devam edecektir.

Duru'nun Bloğu

Beyzanur Durmuş ÖZ

Duru, uzun süredir her köşesi cennet olan Türkiye'nin farklı şehirlerinde gezilere çıkıyor, gördüklerini kendi kurduğu gezi bloğunda paylaşarak takipçilerine faydalı olmaya çalışıyordu. Gezeceği bölgelerle ilgili olarak yola çıkmadan önce uzun araştırmalar yapıyor, bölgelerin ve yapıların tarihî özelliklerine hâkim olarak oldukça bilinçli geziler gerçekleştiriyordu. Duru'nun bugünkü durağı Kayseri'di. Şehre önceki gece ulaşmış, geceyi dinlenerek geçirdikten sonra sabahın ilk ışıklarıyla uyanarak vakit geçmeden bu şehirdeki gezisine başlamak istemişti. Gezisine Kayseri Kalesi'nden başladı. Varlığı MÖ 3. Yüzyıla kadar dayanan bu kale, şehrin simgesi hâline gelmişti ve şehir meydanında bulunuyordu. Duru, burada çektiği fotoğrafları bir yandan

bloğunda paylaşıyor ve takipçilerini bilgilendirerek gezisine devam ediyordu. Bir fotoğrafı paylaşırken “Günümüz seyahatnameleri böyle olsa gerek, Evliya Çelebi de 21. Yüzyılda yaşasaydı benim yaptığım şeyi mi yapardı?” diye düşündü ve yüzünde bir tebessümle yeni rotası olan Atatürk Evi ve Müzesi'ne geçti. Bu evin ulu önder Mustafa Kemal Atatürk tarafından Sivas Kongresi sonrası yaptığı Kayseri ziyaretinde kullanılmış olduğunu biliyordu. Belki de cumhuriyetin temellerini atacak fikirlerden bazıları bu evde ortaya çıktı diye düşünerek buradan da ayrıldı. Duru'nun yeni durağı Kayseri Lisesi'di. Bu lisenin son sınıf öğrencilerinden 62 öğrenci Kurtuluş Savaşı'na katılmış ve ne yazık ki hepsi de vatan uğruna şehit olmuştu. Günümüzde müze olarak kullanılan bu taş bina,

Duru'ya ülkemiz için hayatları pahasına savaşmış olan cesur gençleri hatırlattı, onun milletiyle bir kez daha gurur duymasını sağladı şimdi de Ağırnas'ta Mimar Sinan'ın doğduğu evi görecektir ve buraya yakın olan, güzelliği türkülere konu olmuş Gesi Bağları'na gidecekti. Yeşile ve tarihe doyduğu bu köyde doğa yürüyüşleri yapmış ve Gesili misafirperver insanların ikram ettiği Kayseri mantısıyla karnını doyurmuştu. Duru bu köyle ilgili görüşlerini “Hayran olmamak elde değil.” notunu düştüğü çeşitli fotoğraflarla bloğunda paylaşmış, özellikle de Güzelköy isimli köydeki taş güvercinlikler büyük ilgi ve beğeni görmüştü. Duru'nun Kayseri'deki son durağı ise Gevher Nesibe Hatun Şifahanesi ve Medresesi olmuştu. Buraya gelmeden önce buranın tarihini incelemiş, neredeyse bu tarihte kaybolmuş,

görmek için de çok sabırsızlanmıştı. Çünkü buranın 800 yıl öncesinde hastalara müzik ve suyla tedavi uygulayan bir şifahane olduğunu öğrenmişti. Duru burada gezisini sürdürürken bir gezi grubuyla karşılaştı. Onları izlemeye başladı. Farklı şehirlerden gelen bu yerli turist kafilesinin başında bir rehber vardı ve onlara şifahanenin tarihinden bahsediyordu. Ancak gruptaki zamanla yükselen seslerden anladığı kadarıyla rehberin verdiği bilgilerin doğruluğu yoktu. Rehberin bu şifahanenin Osmanlı Dönemi'nde yapıldığını söylemesi üzerine grupta birkaç kişi bu bilgiye itiraz etti. Çünkü müze olarak kullanılan bu şifahanede bilgilendirme tabletleri bulunuyordu ve bu tabletlere göre şifahane Selçuklu Dönemi'nde inşa edilmişti. Bu kez grup içinde tartışmalar

başladı. Grubun bir kısmı şifahanenin Osmanlı Dönemi'nden kalma olduğunu söylerken bir kısmı da Selçuklu Dönemi'nden kalma olduğunu söylüyordu. Duru bu duruma daha fazla dayanamadı ve grubun arasına girerek şifahanenin Selçuklu Dönemi'nde inşa edildiğini söyleyerek bu yapı hakkındaki tüm bilgilerini anlattı. Bu sırada gerçekte bir rehber olmadığı anlaşılan kişi, sessizce gruptan ayrılarak ortadan kaybolmuştu. Grup, Duru'nun anlattıkları için ona çok teşekkür etti. Duru ise gruptaki sorunun çözülmüş olmasına sevinerek ortadan kaybolan rehber için onlara Nasrettin Hoca'nın bir fıkrasını hatırlattı: "Nasreddin Hoca, bir kış günü, gece yarısı, kapısının önünde bir gürültü duymuş. Soğuktan dolayı yorganını sırtına alarak dışarı çıkmış. Birkaç kişinin kavga ettiğini görmüş. Hemen yorganını bir kenara bırakarak onları ayırmaya

girişmiş. Bu arada açığözün birisi, Nasreddin Hoca'nın yorganını çalıp kaçmış. Az sonra Hoca'nın da gayretleriyle kavga bitmiş, taraflar barışmış. Ama Nasreddin Hoca, evine yorgansız dönmüş. Karısı: – Kavga neden çıkmış, öğrendin mi? diye sormuş Hocaya. Nasreddin Hoca, gülererek cevaplamış: – Hatun, ne sorup duruyorsun... Kavga bizim yorgan üzerineymiş. Yorgan gitti, kavga bitti işte..." "Siz de üzülmeyin rehber gitti, kavga bitti. Grupça gerçek bir rehber bularak bu güzel şehrin tadını çıkarın." diyerek bu şehirde kendine unutamayacağı bir anı ekleyerek turunu tamamladı.

Hocaya Eleştirel Bir Bakış

Ahmet BEDİRHAN

Hoca Nasreddin'i hepimiz tanırız. Nüktedanlığıyla ünlü hocamız her fıkrasında bize değişik öğretiler sunar bir yandan bizi eğlendirirken. Ama bazı fıkraları vardır ki "Bu olmamış!" dedirtir adeta. Yüce şahsiyetine nezaketen sesli olarak söylenmese de içimizde uhde kalır, neden bunu söylemiş, nasıl söylemiş, kimse buna itiraz etmemiş mi? Misal olarak şu fıkrayı ele alalım: "Nasreddin Hoca birkaç arkadaşıyla bir mecliste oturmaktadır. Bu arada yanındakilerden biri istemeden yelleniverir (osurur). Adam utanmış olacak ki hemen mestlerini birbirine sürterek benzer sesler çıkarmaya çalışır. Hoca adamın mahcup olduğunu görürse de kendilerini kandırmaya çalışmasını affetmez. Hemen adamın kulağına eğilir, yavaşça seslenir: – Birader haydi, sesini benzettin, ya kokusunu ne yapacaksın?" Evet, burada çıkaracağımız ders "Açığa çıkan kabahati kişinin yüzüne vurmamalı, uygun bir şekilde uyarmalı." olmalı. Ancak itiraz etmeden geçemeyeceğim. Kabahat nedir diye sözlüğü baktığımızda kelimenin iki anlamı ön plana çıkar: Kabahat: 1. Uygunsuz hareket, çirkin, yakışıksız davranış, suç, kusur, töhmet.

2. Hafif hapis, para cezası veya meslek ve sanattan alıkonulma ile cezalandırılan suç. Görüleceği gibi kabahat küçük kusur sayılsa da devamlılığı herkesi rahatsız eden bir davranıştır. Bu nedenle uyarma yerinde ve şiddetinde olmalı ki o davranış devam etmesin. "Bir kabahat gizlenirse büyür, söylenirse küçülür." demiş - Peyami Safa bir yazısında. Sadi Şirazi ; "Kişiye hatası söylenmezse kabahatini hüner zanneder." der. Atalarımız da bu konuda: "Kabahat samur kürk olsa kimse sırtına almaz." der. Yani İnsan yaratılışı gereği kabahatten hoşlanmaz. Bundan dolayı suç kınanır ve cezayı gerektirir. Böyle bir şeyi de insan benimsemez, "Evet, bunu ben yaptım" demez. Demem o ki kabahati basit görmek iyi bir alışkanlık değildir; çevremizde bu tür düstursuz insanları görmek istemiyorsak bunlardan rahatsızlık duyduğumuzu belirtmeliyiz. Unutmayalım ki küçük saydığımız davranışlar büyük uygunsuzlukların habercisidir, küçükken ezilmeli (daha başlangıçta önüne geçilmeli) ki tekrarı olmasın. Hoca Nasreddin güzel insandır, ona yakıştıramayız bazı fıkraları,

hatta bazılarını o söylememiştir de fıkralar ona yapışivermiştir. Anlattığımız bu fıkrada Hoca'nın lafı güzeldir ama olumsuz davranışı ortadan kaldırmaya yönelik değildir. Belki de fıkra daha uzun olsaydı gerekli dersi verirdi, ama üslubu gereği kısa hikâyelerden yola çıkarak anlatır. Yine de Hocamız bizim değerimizdir, onu severiz, kendisine saygıda kusur etmeyiz.

İsa'nın Merdiveni

Mehmet Turan

İçli bir türkü, nazlı bir ezgi
ve ninemden dinlediğim bir ninni
kadar içten;
Ladik halısı kadar anlamlı
ve Kütahya çinisi gibi
bizden
Taa içimizden
biridir
Nasrettin Hoca.
Hocamız çocuklarla küçük,
yaşlılarla büyük olur.
Kâh eşeğe ters biner
kâh elinde düdük olur.
Her hali ibret, her sözü öğüt olur.
Seni sana gösterir
Hocanın gönül aynası.
İlim irfan ile doludur onun
zengin dünyası.
İyilere bal ile şekerdir Hoca'nın
sözü.
Fesatlara batan bir iğnedir lafının
özü.
...

Gel zaman git zaman
Hocamız nüktedan
olmakla namı duyulmuş.
Hoca'yı yenmek isteyen bilginler
yola koyulmuş.
Hoca bilginleri söz ile yenip mat
etmiş.
Bir nicesi dahi Hoca'yla
görüşmeye ahdetmiş
Yine günlerden bir gün
Hoca giderken Akşehir
çarşısına
Papazın biri çıktı karşısına
Hocayla söyleştiler biraz
Havadan sudan derken
söz açıldı peygamberlerden.
Papaz kendinden çok emin,
Hocayı köşeye kıştırarak;
Dut yemiş bülbül gibi
akınca onu susturacak
“De bakalım Nasrettin Hoca,
cevap veresin soruma;

Miraç'ta peygamberiniz
Göğe çıkmış dersiniz.
Uçmadıysa hele
omzunda bir çift kanat ile
nasıl çıktı Miraç'a?
Hadi bana açıkla!..”
Bu sözleriyle papaz,
Hoca'yı yendiğine inandı.
Hoca'nın düşünüp biraz
sonra pes edeceğini sandı.
Hâlbuki Nasrettin Hoca
ilimde derya denizdir.
Hazır cevap olduğu şüphesizdir.
“Bak papaz efendi
Bunu bilmeyecek ne var?
Yüce Allah bir zamanlar
İsa'yı göğe kaldırmadı mı?
Onu çarşıdan kurtarıp
yanına aldırmadı mı?
Bil ki Muhammet Aleyhisselam
İsa için kurulan merdivene
tırmanıp çıktı gökyüzüne
vesselam.”

Bu nükteli sözlere
cevabı yoktu papazın
Kızardı, bozardı
gidiverdi oradan ansızın.
Kıssadan hisse
var dinleyen herkese;
Hile yapma, yalandan uzak dur
Yaptığın hile döner seni
bulur.
İnsanları kandırdım zannedersin,
Sonra kendi kazdığın kuyuya
düşersin.

Hocamız işte böyle güldürür
Güldürürken düşündürür.
O ekmek gibi mübarek, su gibi
aziz
Kalacak dünyaya ondan ebedî iz.

Gülüp Geçme

Ali SAÇIKARA

TDK, mizah sözcüğünü “Eğlendirme, güldürme ve bir kimsenin davranışına incitmeden takılma amacını güden ince alay, mizah, humor.” olarak açıklıyor. Kelimenin terim anlamı ise sözlükte “Gerçeğin güldürücü yanlarını ortaya koyan edebiyat türü, mizah, ironi.” şeklinde verilmiş. Şu dünyada ne var ki mükemmel olan? Hayatın çarpık yönleri, olması gereken ve mükemmel yanlarından çok daha fazla değil mi? Kimimiz bu çarpıklıklara takılıp bunalımlara gireriz. Kimimiz hiçbir şeyin farkında değildir, dünya yansa umursamaz. Pek azımız bunları düzeltme çabasındadır. Mesele çarpıklığı görüp göstermek değil, düzeltmektir. Bunu becerebilenlere sanatçı ya da fikir adamı diyoruz. Bu açıdan baktığımızda sanatçılar ve fikir adamları azınlığın içinden çıkan daha küçük bir azınlığa dâhildir.

Onların kalabalığa tuhaf ve aykırı görünmeleri, sıradanlığın dışına çıkmaları hep azınlıkta olmalarındandır. 13. yüzyıl... Türk dünyasında bir çöküşe sahne olan sancılı bir zaman dilimi. Ortalık kan gölüne dönmüş. Yunus Emre, Hacı Bektaş, Hacı Bayram gibi erenler ana sütü gibi tertemiz bir Türkçeyle sevgiden, barıştan dostluktan dem vuruyor. Öte yanda Mevlana'nın Farsça nidaları kaplıyor yeri göğü. Söyleyişler farklı olsa da davet aynı. Hepsi insanı insanlığa davet ediyor. Dil kimin olursa olsun çağrının kendisi evrensel ve ölümsüz. Bu seslerin hepsi ciddi adamlara ait. Onlara kulak vermek için az çok okumuş yazmış olmak ya da şiire gönül vermiş olmak gerekiyor. Ama biri daha var, sesi o günlerde pek çıkmıyor. Ama yapıp ettikleri, dedikleri nakış nakış işleniyor

gönüllerde. Dilden dile anlatılıyor. Şair de değil bu adam ozan da... Sadece bir hoca, kimi rivayetlerde kadılık yaptığı da söyleniyor. Adı Nasrettin. Eskişehirli olduğunu da söyleyenler var Akşehirli olduğunu da... Bizce şehirli olduğu malum! Zaten onun büyüklüğünün ilk kanıtlarından biridir her yerli ya da herkesin hemşerisi olması. İşte bu Nasrettin Hoca hayatın çarpık yönlerini düzeltmeye çalışan o seçkin azınlıktan biri. Belki de onların en nadidesi. Zira hoşgörü de Mevlana mı öndedir yoksa Yunus mu tartışması pekâlâ sonuçsuz kalabilir. Ama başka bir hoca var mı? Yok, elbette yok. Hoca dünyanın yanlışını adamın gözüne parmağını sokarak gösterir de kimseleri incitmez. İncitmek şöyle dursun güldürür insanı. Ama bu gülmelerin ardından kara

düşüncelere salmayı da ihmal etmez. Hani yukarda mizahın “terim” ve “sözcük” anlamlarını vermiştik ya... Hoca nasıl yaptıysa bu ikisini harmanlamış ve gönül köşkümüzün başköşesinde ölümsüz bir taht kurmuş. Hoca güldürür, eğlendirir. Ama bütün bunları yaparken yanlış tespit eder, doğruyu gösterir. İlkın anlayamazsınız onun bir ders verdiğini. Yüzünüzdeki gülüşün izleri silindiğinde aklınıza kocaman bir “Ha!” düşer. Düşünmeye başlarsınız. Nihayet gerçeği görür ve “Aslında ‘Bunu, bunu ve şunu...’ da demiş hoca.” dersiniz. Hocanın fıkraları olgunlaşmış bir fikrin mahsulüdür. Söz gelimi onun oğlunu eşeğe bindirme fıkrası “Herkesi memnun etmeye çalışanlar hiç kimseyi memnun edemez.” özdeyişiyle özetlenebilir. Ya da “Fincancı

Katırları” fıkрасından zırva tevil götürmez fikrine ulaşabiliriz. Hoca fıkralarının didaktik yanı oldukça kuvvetli ve etkilidir. Bu, hocanın diyeceklerini kuru kuruya nasihat vermekten ziyade ilginç ve tersinden bir yaklaşımla bir olay örgüsünün içinde anlatmasından kaynaklanır. Dinleyici ya da okuyucu, fıkralardan çıkarılacak dersi kendi bulur. Arayışı sırasında kendi yaşamışlıklarından hocanın dediklerine bir şeyler katmayı da ihmal etmez. (Yaparak yaşayarak öğrenme dedikleri bu olsa gerek.) Zaten halkın gönül kapısı kendi gibi düşünen ve kendi gibi söyleyen insanlara her daim açıktır. Hele bunlar bir de konuğu olduğu evlerin sahiplerine söz hakkı vermeyi bir lütuf saymazlarsa... Yazının başlığını bu yüzden “Gülüp Geçme” koydum. Çünkü hocanın fıkraları gülmekten çok düşünmeyi gerektiriyor. Hadi kendinize bir hoca fıkrası anlatın da üzerine düşünün biraz...

Dostluk

Fatma ÇAKMAK

Bizim milletin kafası farklı çalışır. Dostluğa da, düşmanlığa da... Öyle atasözleri, öyle fıkralar vardır ki bir olay yaşarsınız tam da o an, o konu üzerine yazılmış sanırsınız. Çünkü sözlü kültürde irfan geleneği süzgecinden geçen olaylar gönüllerden süzüle süzüle son hâlini almıştır. Bu topraklar çok kıymetli insanlar yetiştirmiştir. Nasreddin Hoca'da bu nadide şahsiyetlerden biridir. Durumsal zekâsı, hazır cevap oluşu, bilgisi, görgüsü, ilmi ile nakış nakış işlediği fıkralar, yıllardır yaşayarak günümüze kadar uzanmıştır. Her konuya gönderme yapan Nasreddin Hoca fıkraları arasında dostluk üzerine olanlar da günümüze kadar gelmiştir. İşte bunlardan biri: Hoca bir gün yolda giderken, arkadaşlarından biri yanına yaklaşır ve "Hocam senden bir isteğim var" diye söze başlar. Hoca arkadaşının niyetini hemen anlar ve kendi kendine "Mutlaka yine para isteyecektir." diye düşünür ve ona "Benim de senden bir isteğim var. Sen ilk önce onu yerine getir, sonra ben seninkini dinleyeyim." der. Arkadaşı "Peki Hocam nedir benden isteğin?" deyince Hoca; "Ne olursun benden borç para isteme de ne istersen iste." deyiverir. Dünyanın giderek daha maddeci

olması, manevi duyguları her gün biraz daha köreltiyor. İlişkiler çıkar odaklı ve yüzeysel oluyor. Dostluk kavramının da pek çok değer gibi içi boşaltılmış, pek çok kişinin lügatinde "Dostum" kelamı, ne yazık ki boş ve anlamsız... Günümüzde dostluk gerçeği: "Para isteme benden, buz gibi soğurum senden." Oysa bu milletin evlatları, cömert, yardımsever ve iyi niyetlidir. Bu gün iyi niyet enayilik oldu. Samimiyet riya doldu. Nasreddin Hoca, ilmî ve dinî şahsiyeti gereği fıkrada geçen olayda söylediği gibi davranmıyordu tabii ki ama insanlara ders vermek için ya da dostluğun sadece sömürüden ibaret bir kavram olduğunu zanneden çıkarıcı tiplere dikkat çekmek için böyle bir söz söylemiştir. Kanma, kandırılma, samimi ol, enayi olma. El hâsıl dostunu arkadaşını öyle seç ki; senin ihtiyacın olduğunda o sana yardım etsin, onun ihtiyacı olduğunda sen ona yardım et. Aldığın kadar vermeyi de bil. İnsan kullanma. Çıkar peşinde olma. Zorda olanı gözet, utandırmadan yardım et. Her şeye rağmen yardım ettiğin kişi yüzüzlüğü ele almış ve artık senden çıkar elde etmeye alışmışsa uzatma. Nasreddin Hoca gibi net bir cevapla o kişiden uzaklaş. Dünya

sadece kötülerle dolu değil, elbette bir yerlerde seni, sadece sen olduğun için sevecek pek çok insan var. Dikkatle bak etrafına, iyi insanlardan biri orada bak! Haydi, ona uzat elini... Ona aç gönlünü, kötüler var diye güvenmekten asla vazgeçme.

İstediyin Kadar Vade

Sinan Paşa ÖZDEMİR

Değerli okuyucularım,

Meşhur Hoca Nasreddin'i iyi bilirsiniz. Belki aşağıdaki fıkrasını da okuyunca hatırlarsınız. "Günün birinde Nasreddin Hoca, bahçesinde fidanları budarken birdenbire bahçe kapısı açılır ve komşularından biri içeriye girer. Biraz hoşbeş ettikten sonra oradan buradan konuşmaya başlar. Komşunun niyetini anlayan Nasreddin Hoca ona döner ve; "Hayırdır komşu, bir arzun, isteğin mi var?" diye sorar. Hoca'nın bu sorusundan cesaret alan adam şöyle der: "Hocam, biraz paraya ihtiyacım oldu, bana kısa bir süre sonra ödemek üzere biraz borç verebilir misin? Vadesi gelince öderim." Hoca, komşusunu iyi tanıdığı için der ki: "Aman komşum, sen hem borç para istiyorsun hem de vade... Bunun ikisi birden olmaz, sen parayı başka birinden al da ben sana istediğin kadar vade vereyim." İşte böyle fıkra. Tam ibretlik. Gerçi Hocamızın bütün fıkraları, ince bir zekânın ve hazırcevaplığın ürünüdür. Bu da öyle. Haydi, hep beraber bu fıkrayı sosyal tema açısından değerlendirelim. Değerli okuyucular, hayat mücadele gerektirir. Mücadele için de sabır ve kararlılık elzemdir. İnsanoğlu daha doğduğu anda mücadele başlar,

bebek ağlamazsa ciğerleri açılmaz. Ayrıca "Ağlamayan çocuğa meme vermezler. "Yaşamak, çaba ister. Hayatın diğer safhaları da öyle; emeklemeden yürünmez, yürümeden koşulmaz. Okumadan adam, okuduklarını uygulamadan âlim olunmaz. Bazı insanlar vardır kendileri risk almazlar ama insanları riske girmeleri için teşvik ederler. Yine göle maya çalan Hoca misali "Ya tutarsa!". İşte, tuttuğunda hemen ortadaki başarıdan faydalanmaya çalışırlar. Böyle insanlar fark edilmez mi? Elbette fark edilir. Bu tip insanlara karşı dikkatli olunmalı aslında. "Bağa bak üzüm olsun, yemeye yüzün olsun." der atalarımız. Bir işte başarı varsa mutlaka emek de vardır. Emeği verenler yemeyi de hak ederler. Çağrımız tüm insanlara, huzurlu olmak ve geleceği insan gibi yaşamak isteyenlere! Haydi, çevremizdekilerin gönlüne dokunalım, onları yeni işler için cesaretlendirelim. Yeni bir işe başlarken başlangıçta, zor zamanlarında ve başardıklarında, mutlu sonda hep yanlarında olalım. Toplum olarak bir zincirin halkaları gibi olalım, birbirimize kenetlenelim. Gönlümüzü, özümüzü gönül dostlarımıza açalım. Ve onları Mevlana'dan, Yunus'tan,

Hacı Bektaş-ı Veli'den aldığımız ilhamla saf duygularla sınıksız saralım. Hiç değilse Nasreddin Hoca gibi incitmeden uyaralım. Ancak böyle yaparsak dünyamız daha yaşanılır bir hâle gelir.

Zekâ Mayası

Kıymet Gülşah ÖZDEMİR

“Ya tutarsa !” demiş Nasreddin Hoca.

Karakterin mayası gönüldür. İnsanoğlu kendisi gibi bilir karşısındaki kişiyi. Bazen “Ya tutarsa ” misali hayatımıza alırız insanları. Ya gerçekten tutar ya da tutmaz, sadece anı yaşatır insana. Ben tutanın yanındayım! Sen de tut ve bırakma bana kalırsa.

Tuttun mu? Şimdi bana bir cevap ver. “Tuttum!” dediğini duydum.

Demini almamış çay iyi gelmez insana, tıpkı demlenmemiş çayın damak tadına iyi gelmediği gibi. Sen; olgun, özü sözü bir, yerinde davranan, konuşan, nerede ne söylenileceğini bilen sağlam ve düzgün bir gençsin. Tabii çok da zekisin. Yaşama dair bir önerim var sana.

Biriktir!

İnsan, tecrübe, söz, fotoğraf...
Sonra tüm bunları harmanla zihninde ve kullan yerini geldiğinde.

Kalıcı ol!

Biriktirdiğin şeyleri karşıyı etkilemek için kullan. Nasıl mı?

Zekân ile.

Zekânı devreye sokarak kullan her bir şeyi. Tüm birikimini. İncitmeden, üzmeden ama ders verircesine olsun her bir ifaden.

Darda mısın? Zorda mı kaldın?

Olumsuzluğa kapılma, koy birikimlerini zekâ harmanında ortaya.

Bırak gülünsün sana, tebessümler yarışsın bulunduğun her ortamda.

Unutma! Tebessüm yaratmak en kalıcı etkidir insan hayatında. Tebessüm etmek ve ettirmek hele

bir de zekâ harmanının o mis gibi kokusu varsa o mayada hemen bir demli çay koyuver yanı başına. Doyum olmaz işte o zaman nüktenin tadına.

Duruma göre parayı veren düdüğü çalar, yerine göre ya tutarsa olur yaşantılar. Bazen de “dolaşmaya çıkarsın” nükte piri Nasreddin Hoca gibi.

Önemli olan neydi peki?

Zekâ harmanını kullanarak mayası sağlam ve tebessüm yaratan zeki bir insan, nesil yaratmak ve tabii ki kalıcılık sağlamaktı değil mi?

Anlaştık mı genç dostum?

Biriktir, zekânı kullan, kalıcı ol. Ama önce mutlaka ve mutlaka sağlam karakterli bir insan ol.

Peki, sana bir soru?

Kurnazlık mı zekâ mı?

Hangisi sana önerim oldu şu ana kadar ve sen ne anladın bu anlattıklarımın?

Bekliyorum. Al kalemi eline hemen yazıver bir yere.

Zekâ! Cevabın tek kelime.

Yaradılış gereği zekâ üzerine inşa edilen bu beden ve ruh ikizi nefsi devreye sokarsa adı kurnazlık olur. Aman, sen sakın ha bu yanılığa kapılma! Zekânı da hafife alma. Kullan kullanabildiğin kadar onu “İşleyen demir pas tutmaz” bunu da sakın unutma 😊

Sahip çık atana, sözüne, geçmişine her bir veciz ifadeye.

Senin tarihin ve gelecekte imza atacağın belki de mükemmel destansı kalıcı etkin olacak bu eylemin.

Sözün özü sevgili genç.

Aklını, zekânı yaşantınla
harmanla; insansız kalma. Hiçbir
andan kararınca geri durma
(ölçüsüz davranma 😊)

Bir de mutlaka kendince bir
şeyler imzala. Nasıl mı? Bak
sayfanın sonlarına😊

Herkese öğüt verir,
Konuşur nükte ile.
“Ya tutarsa! “ diyerek
Maya çalar bir göle

Yüzyıllardır dünyaya
Fıkralarla seslenir.
Düşündürür, güldürür
Eleştirir, ders verir.

Sen bizim dünyamızın

Gülümseyen dilisin.

Bir hoşgörü deryası,

Bir tebessüm selisin

Seni rahmetle anar,

Sununuz sevgimizi.

Güler yüzlü hocamız

Eğlendir, güldür bizi

Dolaşmaya çıktım Hoca misali

Yerindedir laflarım, zekâdır
timsali.

Kurnazlık değildir bu, aklımın
süzgeci

İyi seçerim sözlerimi her biri inci
mi inci.

Derdim yoktur, dermanım
çoktur.

Her dara düşen muhakkak beni
bulur.

Hocalık namımdır ancak

Asıl mesela yolum aklın yoludur.

Ey genç, dinle beni.

Sözümü atma öte beri.

Kullan aklını yeri geldi mi

Güldür herkesi etkili mi etkili.

Şimdi sıra sende al kalemi eline.

Yaz sende nükteyle birkaç
gülmece

Anlaşalım aktaralım

Her güzelliği gelecek nesillere

Karışma da Karıştırma da

Nergiz AYAR

Bazı insanlar ne çok sever başkalarının işine karışmayı, hayatlarını takip etmeyi hatta bulunan ilk fırsatta müdahil olmayı ve daha da ileri gidip akıl vermeyi. Kendimizi tartarak öz eleştiri yapıp kendi hayatımızı düzenlemekten daha kolaydır değil mi başkalarının hayatını eleştirmek ve yaşam biçimlerini düzenlemeye(!) kalkmak.

Hepinizin hayatı kesişmiştir bu tarz insanlardan en az biriyle; danışmadığınız hâlde size akıl vermeye kalkan, hayatınızı veya sizi eleştirmeye haddi olmadan bu cesareti ve hakkı kendisinde bulan. Böyle bir insanla ve durumla karşılaştığımız zaman ne yapılabilir acaba ya da ne yapmak daha doğru olur? Vardır bir bildiği ya da tecrübesi; belki de benim göremediğim bir şeyi dışarıdan bir gözle daha net fark ediyor, diye düşünebiliriz bazen mesela. Ama bu şekilde düşünebilmemiz için bile o insana ve o insanın bizim iyiliğimizi isteyeceğine inanmamız gerekir. Öyle birinin –bizi sevdiğinden ve iyiliğimizi istediğinden zerre şüphemiz olmayan ve hayatımızda da önemli konumda olan bir insanın- bunu yaptığını düşünelim. Hayat eğer bizim hayatımızsa ve bu hayat içinde yaşananların bizdeki etkisini hiç

kimse bizim kadar derinden hissedemeyecekse o hayatı yönlendirme hakkına biz sahip olmalıyız! Yani yapıcı eleştirilere açık olma olgunluğunu göstermeli ama diğer yandan da bize ait olan hayat aracının direksiyonunu başkalarının eline bırakmamalıyız bence.

Peki, sırf karışmak için karışan ve bunu kendisine alışkanlık hâline getiren insanlar? Her âdemin bir âlem olduğu bu âlemden böyle âlem insanlar da var, değil mi? Kızmak, öfkelenmek olgunluğumuza yakışmaz da kendine gelsin ve bir daha yapmasın diye hadi kızdık diyelim; işe yarar mı? Onun daha çok kızması ve “Senin iyiliğini düşünüp karışanda kabahat, ne hâlin varsa gör!” yanıtını almamız yüksek bir ihtimâl. Belki haklıdır da kendince çünkü iyi niyetlidir ne de olsa! Anlaşılan o ki kızmak çözüm değil; sussan da içine dert olacak belki çünkü bunu tekrarlama hakkını kendisinde tekrar bulacaktır muhtemelen. İşte tam bu noktada aklıma “Tuz Sevgisi” fıkrası gelmekte. Bizim zeki, bilge, aynı zamanda da nüktedan atamız –Hoca Nasreddin- ne güzel cevap vermiş “Tuz akli eksiltir, yeme” diyerek hayatına karışma hadsizliğini gösteren adama. “Bilirim de ondan yerim, aklım ellerin akıyla bir olsun diye!”

cevabı tam da Hoca Nasreddin’e yakışır incelikte olmamış mı? Susup geçse bilgeliğine yakışmaz, kızıp bağırsa gönlüne yakışmaz, adamın seviyesine inse zekâsına yakışmaz...

İşin özü böyle nüktelerle hayatta karşılaştığımız durumlara da çok güzel örneklemeler yapmışlar bilge şahsiyetler. Başkalarının hayatını kendine iş edinmek sığ insanlara yakışır. Başkalarının hayatına duyarsızca ve hadsizce karışmasına izin vermek de bireyin kendi öz varlığına haksızlık olsa gerek. Kısacası başkalarının hayatına karışma, altından kalkamayacağın haklı bir söz söylese yutmak zorunda kalırsın. İstişare her zaman iyidir ama her önüne geleni pervasızca hayatına karıştırtma! Hayatında herkesi fazlaca söz sahibi edince kendi hayatında kendinin söz hakkı kalmaz en sonunda. Başka ne diyelim?.. Böyle durumlarda her zaman Hoca gibi zekice, bilgece ve nüktedan cevaplar verebilmemiz dileğiyle...

AL “Hiç”ini de Git

Mehmet TURAN

Kişiler: Oduncu Sulhi, Çakal Hulki, Nasrettin Hoca

(Nasrettin Hoca'nın kapısında iki kişi tartışarak tartışmaktadır.)

Oduncu Sulhi: Yahu adam, bela mısın git başımdan!..

Çakal Hulki: Gitmem, hem vallahi hem billahi gitmem. Ücretimi isterim.

Oduncu Sulhi: Yahu sen ne münasebetsiz, ne meymenetsiz bir adam çıktın böyle!.. Şeytanla ortak mı çalışıyorsun? Anan seni Cadılar Bayramı'nda mı doğurdu? Git başımdan diyorum sana!..

Çakal Hulki: Gitmem de gitmem!.. Yemin billah olsun Hiç'imi almadan şurdan şuraya adım atmam!..

Oduncu Sulhi: Allah Allah, çattık yahu!.. Haydi bakalım kadı efendinin makamına geldik. Şu asalak adam başıma tebelleş oldu diye senden şikâyetçi olayım da gör bakalım.

Çakal Hulki: Asıl ben seni

ücretimi vermedi diye şikâyet edeyim de gör gününü. O kadar yardım ettim sana değil mi? Hani nerede ücretim, hani nerede hiç'im?..

Oduncu Sulhi: Yahu yardım ettiysen canımı alacak değilsin ya!.. Tövbe tövbe!..

Çakal Hulki: Ben senin canını ne edeyim? Ben hiç'imi isterim.

Oduncu Sulhi: Bre hain!.. Bre mel'un!..

(O sırada Hoca'nın kapısı açılır. Hoca bağırarak sahneye girer.)

Nasrettin Hoca: Heyt bre teresler!.. Bu ne densizlik!. Mahkeme kapısında bağırma, çağırma, kavga etmeye utanmıyor musunuz? Kimsiniz siz!..

Oduncu Sulhi: Efendim ben bu adamdan şikâyetçiyim, sabahtan beri yapıştı yakama hiç'imi isterim, hiç'imi isterim diye tutturdu. Ne beni bırakıyor işimi

yapayım ne de cehennem olup başımdan gidiyor.

Çakal Hulki: Yalan söylüyor kadı hazretleri, bana ücreti mukabili iş yaptırdı, iş bitince de ücretimi dayattı vermedi.

Nasrettin Hoca: (Sakalını sıvazlayarak düşünür.) Şimdi bana olayı sakince anlatacak mısınız, yoksa ikinizi de falakaya yatırırım mı? (Hoca, Oduncu Sulhi'ye bakarak) Sen yaşlı temiz yüzlü bir amcaya benziyorsun. Sen anlat bakayım olayı, aranızda ne geçti, ne yaşadınız?

Oduncu Sulhi: Efendim ben kendi hâlinde gariban bir oduncuyum. Dağdan topladığım odunları şehirde satarak geçimimi sağlarım. Bugün yine her zamanki gibi dağdan odunları yükledim, şehre getiriyordum ki sırtımdaki bağ çözülüp odunlar yere döküldü. O sırada yanımdan geçmekte olan bu adamdan odunları sırtıma yüklememe

yardım etmesini rica ettim. Bu adam yardımı karşılığında kendisine ücret olarak ne vereceğimi sordu. Ben de “Hiç” dedim. Adam buna razı olup odunları sırtıma yükledi. Kendisine teşekkür ettim, tam gideceğim sırada “Hadi şimdi bana hiçimi ver.” demez mi?

Nasrettin Hoca: Eeee sonra?

Oduncu Sulhi: Sonrası malum kadı hazretleri. Adam “Hiç'imi isterim, hiç'imi isterim.” diye yakama yapıştı. Elinden kurtulamıyorum. Kapınıza kadar geldik. Aman medet, kurtarın beni.

Nasrettin Hoca: (Çakal Hulki'ye dönerek) Ne dersin olay böyle mi cereyan etti?

Çakal Hulki: Sabahtan beri bu adamla kavgalıyız ama hayret ki bu konuda anlaşabiliyoruz kadı hazretleri. Olay tamı tamına anlattığı şekilde gerçekleşmiştir. Bu konuda doğru söylüyor.

Nasrettin Hoca: Yani sen bu

adamdan şimdi ne istiyorsun?

Çakal Hulki: Efendim, odunları sırtına yükleyince bana hiç vereceğini vadetti. Ben de hiç'i kazanmak için adamın sırtına odunları bağlayıverdim. İş bitti, hiç'imi vermedi. Ben bu adamdan şikayetçiyim!..

Nasrettin Hoca: Hiç'ini vermedi diyorsun!..

Çakal Hulki: Evet kadı hazretleri, söz verdiği halde iş bitiminde bana hiç'imi vermedi.

Nasrettin Hoca'nın iç sesi: *(Bak çakala hele!.. Bulmuş gariban yaşlı adamı, kelime oyunuyla adamın günlük kazancını cebine atacak. Kendini kurnaz sanıyor teres. Hiç'ini istiyormuş. Ben sana bu adamı yedirir miyim bre mendebur! Şimdi görürsün sen gününü!..)*

Nasrettin Hoca: (Çakal Hulki'ye bakarak) Düşündüm, taşındım; senin haklı olduğuna karar verdim. Madem bu yaşlı adam sana hiç vermeyi vadetmiş,

öyleyse sözünde durmalı ve hiç'ini almalısın.

Çakal Hulki: Gördün mü adam, kadı hazretleri de bana hak verdi. Yaşasın adalet!..

Oduncu Sulhi: (Şaşırmıştır.) Ama bu nasıl olur?

Nasrettin Hoca: Siz müsterih olunuz bey amcacığım, her şey yoluna varacak. (Çakal Hulki'ye yerdeki seccadeyi gösterir.) Bu nedir?

Çakal Hulki: (Sevinçten gözleri parlar.) Seccade...

Nasrettin Hoca: Bak bakalım altında ne var?

Çakal Hulki: (Heyecanla seccadeyi kaldırıp altına bakar. Fakat seccadenin altında bir şey yoktur. Hulki şaşırarak) Hiç hocam, hiç...

Nasrettin Hoca: (Gülerek davayı sonuçlandırır.) Eee, işte hakkın olan hiç orada duruyor, al hiçini ve git!.. (Çakal Hulki suratını asarak oradan uzaklaşır.)

Oduncu Sulhi: Kadı hazretleri, Allah sizden razı olsun. Beni

büyük bir beladan kurtardınız.

Nasrettin Hoca: Bu adam sana iyilik etmemiş, resmen tuzak kurmuş bey amca. Her şeyin bedeli olabilir ama küçük yardımlardan karşılık beklemek doğru değildir. Kötü niyetli kişiler ne denli kurnazlık yaparsa yapsın adaletimiz onların hakkından gelecektir evvelallah.

Oduncu Sulhi: Allah devlete millete zeval vermesin. (Yaşlı adam memnuniyet içinde işine geri döner.)

Adam Olmanın Yolu

Figen Öztürk ARSLAN

İnsanların ne zaman, nerede, nasıl konuşacaklarına dikkat etmeleri gerekir. Hayatlarımızda küskünlükler, kırgınlıklar, yanlış anlamalar zinciri nasıl bir silsile halinde devam eder gider diye, düşünür dururum. Oysaki biraz özen gösterebilsek her şey bambaşka olur.

İletişimsizlik belki de en büyük engelimizdir. Dağlar, denizler kadar mesafe değil, bizi ayıran; sadece iletişim kuramamak. Zaten bir söz vardı bununla ilgili: “En uzak mesafe ne Çin ne Hindistan... En uzak mesafe iki kafa arasındadır, birbirini anlamayan...” Birbirini anlamak zor olmasa gerek ama anlamak istiyor muyuz? Yeterince çaba sarf ediyor muyuz, bu önemlidir.

Bir de nerede konuşacağını bilememek durumu var. Pat diye, güm diye, damdan düşer gibi ve buz gibi hava estirir ya. “İki şey aklın eksikliğini

gösterir.” diyor Sadi Şirazi ve devam ediyor: “Konuşulacak yerde susmak, susulacak yerde konuşmak...” Gerçekleri apaçık söylemek de er kişinin harcıdır elbet. Fakat zamanını iyi kollamazsak Şirazi’nin dediği gibi aklımızdan şüpheye düşebilirler.

Ağızdan çıkan kulağı duymayan insanlar oldum olası rahatsız etmiştir beni. Bu durum bazen öfkeyle, bazen kendini bilmezlikle ve bazen cahillikle ilgilidir. “İnsanoğlu ağızdan çıkan cümlelerin, beyninden çıkan düşüncelerin bütün evreni dolaşır tekrar kendisine geri döndüğünü bilse eminim çok daha dikkatli olurdu.” diyor Einstein. Boş yere “Öfkeyle kalkan zararlar oturur.” denmemiştir. Söz ağızımızdan çıktıktan sonra nasıl bir yıkımla sonuçlanacak, bir düşünmeliyiz. Yani yapmak da yıkmak da aslında elimizdedir.

Yerinde ve zamanında konuşan kişiler özür dilemesi, telafi etmesi gereken bir durumla da karşı karşıya kalmaz. Aksi taktirde utanç, mahcubiyet ve biraz da işlerinin ters gitmesi ile yüzleşmek durumundadır. İşleri düzeltmek için harcayacağı enerjiyi hâlbuki nerelere kullanabilirdi? Bu vaktin nakit olduğu düşünüldüğünde insan için ne büyük kayıptır.

Çok konuşan insanların az iş yapacağı da aşikar. Zamanımız kıymetli olmalı. Bozuk para gibi onu çok kolay harcayan nice insan gördüm maalesef. Sohbet etmek, iki lafın belini kırmak değil kastettiğim; yalan yanlış, dedikoduya varan, bir amacı olmayan fikir alışverişlerinin olmadığı beyhude sözlerdir.

Böyle insanların iyi bir dinleyici olmaları da mümkün görünmemektedir. İyi dinlemeden iyi de anlayamayız.

Karagöz, Hacivat’ı iyi dinlemediği için bize mizah sağlar. Ama gerçek hayat gölge oyununa benzemez. Atalarımız gözünü dört aç demiş. Keşke “kulağını dört aç” deselerdi... Adam olmanın yolu kulaktan geçer. İştiklerimizi iyi anlamak ve anlamlandırmaktan geçer.

Bir gün Nasreddin Hoca’ya sormuşlar:

“Efendi, adam olmanın yolu nedir?”

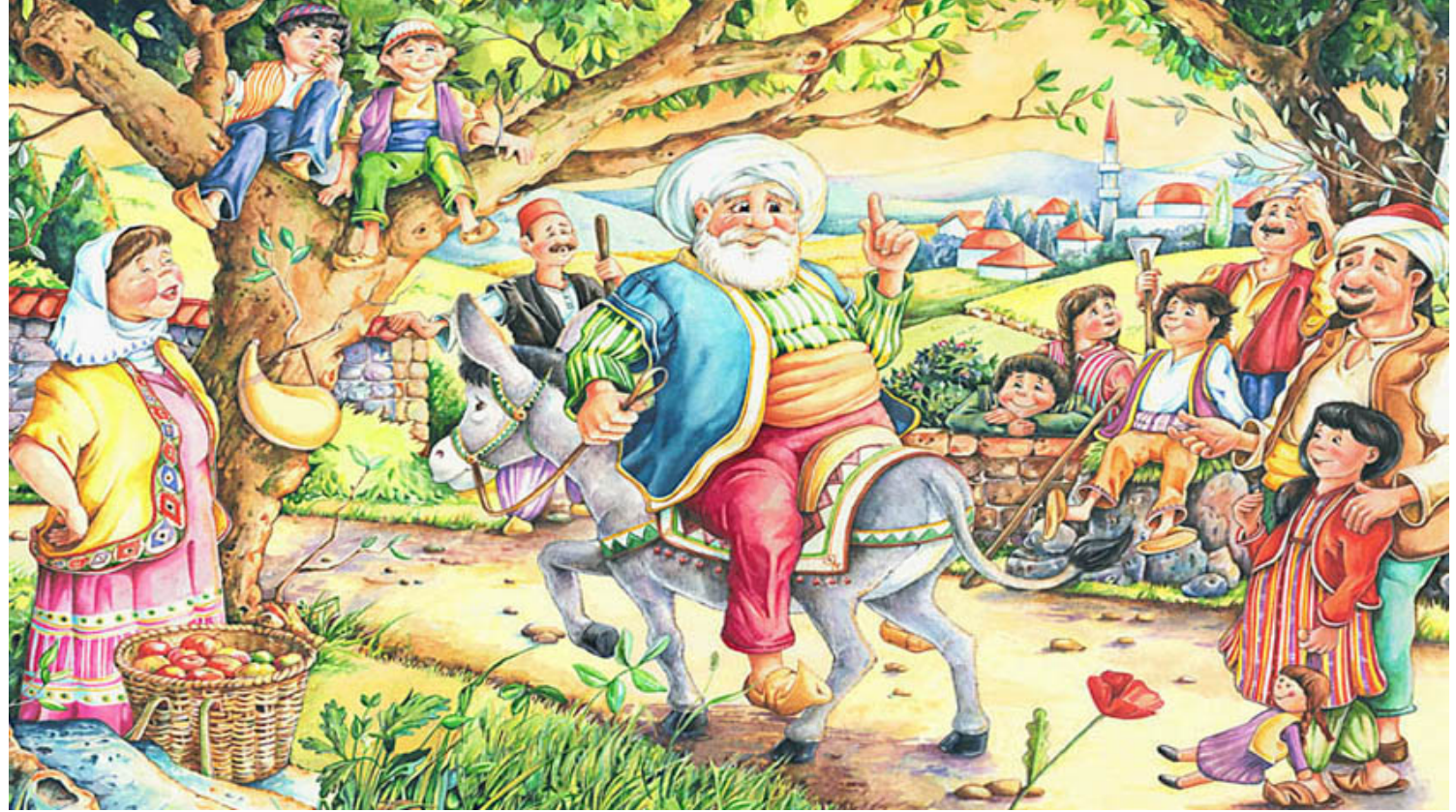
Hoca hiç düşünmeden cevap vermiştir:

“Kulaktır!..”

Cevabının inceliğini anlamayanlara da açıklık getirir:

“Bilen birisi konuşurken can kulağı ile dinlemeli; bu arada kendi söylediği sözü de kendi kulağı işitmeli.”

Çevremizden takdir görmek istiyorsak, saygı görmek, hoş karşılanmak, uğurlanmak ve hayatta bir dala tutunup bir baltanın sapı olmak istiyorsak söylediklerimize ve iyi dinleyici olmaya önem vermemiz gerekir.

Paranın Sesiyle Ödedin

Hakan Selim YURDDAŞER

Efendim, toplumumuzda birçok sorun vardır. Şimdi size ilginç bir tanesinden bahsedeceğim. Eminim siz de çok sık karşılaşmışsınızdır. Çevremizde kendini akıllı zanneden kişiler vardır. Bu tipler; kendilerinden para, fiziksel güç, makam ve zekâ bakımından daha aşağıda olan insanları sömürmeye çalışır. İşte sorunumuz bu. Böylesine yaygın bir sorunu sizce Nasrettin Hoca gözden kaçırır mı? Hayır! Öyle bir ele almış ki bu sorunu, kıvrak zekâ yine sahnelerde:

“Yemeğin Buğusuna Paranın

Sesi” Fıkrası

Nasrettin Hoca Akşehir’de kadılık yaparken karşısına

iki adam çıkar. Birisi herkes tarafından cimriliği ile tanınan bir aşçı, diğeri de zavallı bir fakirdir.

Aşçı sözü almış başlamış konuşmaya:

– Hocam demiş, ben bu adamdan davacıyım. Dükkânın önünde yemek pişiriyordum. Tencerenin kenarından yemeğin buğusu çıkıyordu. Bu adam elinde somun ekmekle geldi. Kopardığı lokmaları yemeğin buğusuna tutup başladı atıştırmaya. Sonunda yemek pişene kadar ekmeğini bitirdi. Ondan yemeğin

buğusunun parasını istedim, vermedi.

Nasrettin Hoca anlatılanları dikkatlice dinledikten sonra fakir adama dönüp sormuş:

– Doğru mu bunlar.

– Evet, demiş fakir adam.

– Öyleyse para kesesini çıkar bakalım. Zavallı fakir adam kadı efendiye karşı gelememiş. İçinde üç beş akçe bulunan para kesesini Nasrettin Hoca'ya uzatmış. Bu sefer aşçıyı çağırmış yanına. Keseyi kulağına yaklaştırarak başlamış şingir şingir şingirdatmaya...

Aşçı, ver hocam artık paramı, diyerek hocadan parasını istemiş.

Nasrettin Hoca da:

– Haydi, demiş; aldın işte alacağını.

Aşçı:

– Nasıl olur? Bana bir şey vermedin diye şaşkınlığını belli etmiş

Nasrettin Hoca cevap vermiş:

– Fazla uzatma, yemeğin buğusunu satan, paranın da sesini alır!

Bu fıkradan şu dersi çıkaramaz mıyız?

Bazı insanlar, kendilerini çok akıllı görüp kendinden daha aşağıda olan insanları sömürmeye çalışırlar. Burada da

aşçı bedavadan para kazanma planı yapmış fakat adaletle işini yapan kadı Nasrettin Hoca ona çok güzel bir ders vermiştir. Buradan şunu da çıkartabiliriz hangi görevi yaparsak yapalım haklının yanında olup, haksızlığa dur demeliyiz.

Bu fıkradan yola çıkarak toplumdaki böyle tipler bu durumlarda ne yapmalıdır?

Fakir adam tipi ne yaptı, ne yapmalıydı?

Cimri aşçı tiplmesi ne yaptı, ne yapmalıydı?

Kadı tiplmesi ne yaptı, ne yapmalıydı?

Fıkroda da anlatıldığı gibi her toplumda uyanık geçinen tipler vardır. Tabi ki de bunlar geçimlerini sağlayabilmek için saf tiplere ihtiyaç duyarlar. Saf

tipler olmazsa onlar da olamaz. Cimri ve kendini çok uyanık zanneden bu tipler kendilerinden başka kimseyi düşünmezler. Varsa yoksa kendileridir hep. Hayattan her şeyi almak; fakat hiç kimseye bir şeyler vermemek onların en belirgin mizacıdır. Hani derler ya “Günahını bile vermez kimseye.” ya da “Beleş mezar bulsa içine girecek.” diye... Bunların yaptıkları ne evrensel değerlerimizle bağdaşır ne de dini değerlerimizle... Hep bana hep bana... Belki siz de daha önce böyle tiplerle karşılaşmışsınızdır. Allah sayılarını azaltsın. Haksız mıyım? Bize bunlar lazım değil.

Nasreddin Hoca, fıkralarındaki mesajlarla hep ideal insan modelini yakalamayı amaç edinmiştir. Bu fıkrasında da şu ideal tipler üzerinde durulmuştur:

Kadı tiplmesiyle, kendi şahsında “haklıya hakkını hakkınca veren adil bir insan olabilme”yi; fakir köylü tiplmesiyle, “kendine yetebilen, kimseye muhtaç olmayan güçlü insan olabilmeyi” ve uyanık aşçı tiplmesiyle de ters psikoloji yöntemiyle “düşküne ve muhtaca yardım eden, kimseyi sömürmeyen, haksız kazanç edinmeyi aklından bile geçirmeyen, yardımsever insan olabilmeyi” anlatmak istemiştir. Fıkrodan da yola çıkarak ne saf bir köylü olun ne de cimri bir aşçı. Ya cömert bir esnaf olun ya da güçlü bir müşteri. Yeri gelince de adil bir kadı olun bu hayatta.

Siz siz olun hiçbir insanı sömürmeye çalışmayın. Aksine gücünüz yettiğince ihtiyacı olana yardımcı olun. Mesela aç bir insanı doyurun eğer bir lokantanız varsa. Ayda bir,

giydirin bir çocuğu mağazanız varsa. Çünkü etrafta sadece istediğini alabilecek insanlar yok. Muhtaç insanlar da var aramızda. Onları da fark edelim bence. Onlardan faydalanmaya çalışmayalım. Kullanmayalım onların zayıflıklarını. Gelin, değiştirelim şu “hep bana, hep bana” davranışını.

Her insanın başkalarına göre eksik veya zayıf yanlarının olabileceği gibi güçlü ve zengin tarafları da olabilir. İdeal bir insan; etrafındaki hiçbir insanı ekonomik güç, sosyal statü, kültürel çevre ve psikolojik yetkinlik gibi özelliklerine göre ayırmaz ve ona göre değer biçip farklı muamele etmez. Bunun aksi bir davranış ise kişisel ve toplumsal huzur açısından hoş değildir. Her insanın kendine has bir potansiyeli ve değeri vardır.

İdeal bir insan, bu farklılıklara saygı gösteren ve birbirinin gelişmesine olanak sağlayan bir insandır.

Ayrıca bu fıkroda toplumda var olan şu sorun dile getirilmek istenmiştir: Kendini akıllı zanneden tiplerin, kendilerinden para, fiziksel güç, makam ve zekâ bakımından daha aşağıda olan insanları sömürmeye çalışması.

Sonuç olarak bazı insanlar, kendilerini çok akıllı görüp kendinden daha aşağıda olan insanları sömürmeye çalışırlar. Burada da aşçı, bedavadan para kazanma planı yapmış fakat adaletle işini yapan kadı Nasrettin Hoca ona çok güzel bir ders vermiştir.

Aldanmayın

Şerife Tekmen TÜRK

Nasreddin Hoca her zaman eşeğine binmez de zaman zaman katır ve ata biner. Uzun yolculuklarında tercih ettiği atı biraz huysuz olunca Hoca bunu satmak ister. Atı pazara çekince, alıcılar yaşını belirlemek için, atın dişine bakarken hayvan şaha kalkıverir. Ayaklarına baktıklarında çifte atar. Kısacası at huysuz mu huysuz... Etraftan;

“Yahu Hocam, huysuz atı kim alır?” filan deyince, attan canı yanan Hoca;

“Ben de biliyorum huysuz atı kimsenin almayacağını, ancak benim neler çektiğimi görmemiz için pazara getirdim.” der.

Dış görünüş önemlidir. Çünkü insanlar önce dışımızı görürler. Tanışma dışımızla, görünüşümüzle.

Dövme yaptıran insan aykırıdır, gözlük takan öğrenci çok çalışkandır, takım elbiseli kişiler güvenilir gibi birçok düşünce sadece dış görünüşle ilgili olarak vardığımız yargılarımızdır.

Güzellik, yakışıklılık hep ilgi çekici olmuştur. Bütün bu inanışlar sosyal psikolojinin ‘‘Halo Etkisi’’ teorisiyle açıklanabilir. Halo Etkisi, fiziksel olarak çekici

kişilerin, doğru olmasa bile, olumlu başka özelliklere de sahip olarak kabul edilmesi olarak açıklanabilir. Örneğin, güzel bir kızın aynı zamanda sevecen, zeki, bilgili olduğunun beklenmesidir.

Aldanmayın.

Bu etki, geçicidir, kısa sürelidir. Örneğin, güzel bir kızın aynı zamanda sevecen, zeki, bilgili olduğunun beklenmesidir.

Aldanmayın.

Bu etki, geçicidir, kısa sürelidir. Yüz yüze etkileşimde bulunulduğunda, kişi ile gerçekçi tam bir bilgi alışverişi yapıldığında” halo etkisi” zayıflar yani fiziksel görünüş önemini yitirir. Hele bir de çekici bir kişi size karşı haksızlık ederse, sizi dolandırır, hırsızlık yaparsa güzel/yakışıklı, iyi görünümlü olmasının hiç önemi olmaz. Nasrettin Hocamızın pazara çıkan atının da o görünümünün altındaki huysuzluğu gibi, herkes tarafından görünür hale gelir.

Aldanmayın, unutmayın!

Hiçbir şey tam olarak görüldüğü gibi değildir. Her şeyin ilk bakışta görünemeyecek bir başka yanı muhakkak vardır. Bunları daha dikkatli ve özenli bakarak görebilirsiniz ancak.

Hoca Zamanından Elif Buse'ye Mektup

Mehmet TURAN

Sevgili Elif Buse,

Sana uzak diyarlardan değil ama uzak zamanlardan yazıyorum yani 1258 yılının Konya'sından. Masmavi göğün altında uzanan çiçekli ilkbahar dallarından bir buketi gökkuşağıyla sarıp sana gönderiyorum.

Benim adım Melike Hüma. Ben de senin gibi geleceğe umutla bakan, kırlarda koşup kuzularla oynaşan bir çocuğum. Aramızda sekiz asırlık zaman farkı olsa da ikimiz de aynı vatanın evlatlarıyız. Anadolu'nun sizin zamanınızda da yurdumuz olduğunu bilmek doğrusu mutluluk verici... Sizin zamanınızdaki trenler var ya; biz o trenlerin lokomotifiyiz, siz de bizi takip eden vagonlarsınız.

Mektubumun başında geleceğe umutla bakıyorum demiştim ya... Yaşadığımız onca sıkıntıya rağmen biz umudumuzu hiç

kaybetmedik. Çünkü bize moral veren Mevlana, Yunus Emre, Nasrettin Hoca gibi bilgelerimiz var. Bu bilge kişiler acılarımızı dindirmek için dilin gücünden yararlanıyor, yaralarımızı sözün iyileştirici gücü ile sarıyorlar. Ne kadar ilginç değil mi? Sohbet tadında, şiir kıvamında, fıkra biçiminde öyle büyümlü sözler söylüyorlar ki **bunların** çağları aşmış size kadar ulaşacağını düşünüyorum.

Canım arkadaşım, Nasrettin Hoca'yı görmeni ne çok isterdim bilsen. Hoca; etrafına neşe saçan tonton, güleç yüzlü biri... İnsana dertlerini unutturur, herkese yaşama sevinci verir. Hoca'mızın amacı sadece güldürmek değil. O bize kaybettiğimiz insanlığımızı ve unuttuğumuz değerleri hatırlatıyor. Bir yandan güldürüyor bir yandan incitmeden hatalarımızı

gösteriyor. Ne ince bir davranış değil mi?

Annemle bayramlık alışverişi için çarşıya gidiyorum. Bir de ne göreyim? Hoca orada... Etrafına toplananları güldürüyor. Ben de aralarına katılıp onlarla beraber gülüyorum. Mahallede çocuklarla oynaşırken Hoca yanımıza gelip bizimle şakalaşmaz mı? Kısaca söylemek gerekirse Nasrettin Hoca, hayatımızın her yerinde.

Bak, geçen gün ne oldu! Gene güzel bir fıkranın içinde buldum kendimi. Nasrettin Hoca'yı camiden çıkarken gördüm. Hiç tanımadığı bir adam Hoca'nın yanına gelerek ona minareyi gösterdi ve "Efendi buna ne derler, bunun adı nedir?" diye sordu. Lakin soru soran adam sanırım kötü niyetliydi. Minareyi kim bilmez değil mi? Aklı sıra, ipe sapa gelmez sorularıyla

hocayı sıkıştırarak ve onu güç duruma düşürecek. Tabi Hoca bu, böyle numaraları yer mi? Fakat yine de hepimiz meraktan çıldırıyoruz, Hoca ne cevap verecek diye.

Hoca cevabı yapıştırdı hemen. "Bak evlat gördüğün bu şey, önceden bir kuyu imiş. Sonra uğraşmış didinip kuyunun içini dışına çıkarmışlar, ıslak olduğunu görünce de güneşte kurumaya bırakmışlar." demez mi? Bu cevabı duyan çevredekiler bastılar kahkahayı. Böyle cahilce soru soran adam da utancından kıpkırmızı oldu. Biz kahkahalarla gülerken adam sessizce sıvışıp gitti aramızdan.

Anladın değil mi, hocanın neden böyle davrandığını. Kişiler kasıtlı olarak bilgisizliklerini ortaya koyarak konuşurlarsa onlara kendi dilleriyle cevap verilmelidir.

Hoca adama kendi anladığı dilden cevabını verdi.

İşte böyle **Elif Buse**, umarım Nasrettin Hocamızın fıkraları çağlar ötesine – sizlere kadar ulaşır. Siz, bizim geleceğimize. Bilimin aydınlığında güzel günlerde yaşamınızı dilerim. Siz de Nasrettin Hoca gibi gülün, çevrenizdekileri güldürün. Hayattan keyif almasını bilin. Gülerken düşünün ve doğrulardan sapmayın.

Gelecekte yaşayan minik arkadaşlarım, şimdi yüzünüze bir Nasrettin Hoca gülücüğü kondurun ve gidip annenize, kardeşinize, arkadaşınıza sarılın. Onları ne kadar sevdiğinizi söyleyin. Hepsini kocaman öpün. Mutluluğu tüm insanlara, hayvanlara, doğaya yayın. Hepinizi sevgiyle öpüyorum. Barış içinde sağlıklı kalın.

Gençliğini de Bilirdim

Çağla Çağlıyan HALAÇ

(Mevsim yazdır. Azize gelin ve Ahmet evleneli dört ay olmuştur. Azize gelin ve Ahmet Samsun ilinin Bafra ilçesine bağlı yayla köyü olan Başkaya'ya anne ve babasının yanına giderler.)

1.SAHNE

Yeter Ana: - Bekçi koş! Köye araba geldi.

Bekçi Dursun: - Geldim hanım. Bize de birileri geldi mi acep?

(Köyün arabasından Azize gelin ve oğulları Ahmet de iner. Yeter ana ve Bekçi Dursun heyecanla koşarak köy arabasının bulunduğu köy meydanına giderler.)

Yeter Ana: - Hoş geldiniz! (Yeter ana mutluluktan ağlar, oğlu ve gelinine sarılır.) Bu ne güzel bir hediye oldu bana, kurban olduklarım!

Azize Gelin ve Ahmet: (Yeter ananın elini öperler.) - Hoş bulduk anne!

Bekçi Dursun: - Hoş geldiniz evlatlarım! (Azize gelin ve Ahmet'e sarılır.) Nasıl mutlu oldum bir bilseniz, değmeyin keyfime şimdi.

Azize Gelin ve Ahmet: (Bekçi Dursun'un elini öperler.) - Hoş bulduk baba.

(Köy meydanından eşyalarını alıp eve giderler.)

2. SAHNE

Yeter Ana: - Azize kızım, sofrayı kurduydum ben; çayı sobanın üstünden al da avluya getir.

Azize Gelin: - Tamam anne, hemen getiriyorum.

(Kahvaltılarını yaparken sohbet ederler.)

Bekçi Dursun: - Oğlum işler nasıl gidiyor, Altınkaya Barajı ne âlemde? Kaç gün izin aldın?

Ahmet: - Çok şükür işler de baraj çalışmaları da iyi baba. Beş gün sizin yanınızdayız.

Yeter Ana: (Kafasını aşağı yukarı sallar, gülümser.) - İyi, iyi... Bize de ses olursunuz.

Bekçi Dursun: - Karnımız doydum, çayımızı da içtik. İş beklemez. Hadi hep beraber tütün kırmaya gidelim.

Ahmet: - Gidelim baba.

Azize Gelin: - Ben köy işi bilmiyorum, zarar vermeyeyim tütünlere.

Yeter Ana: - Yok kızım. Bir ikisine zarar versen bile hemen öğrenirsin. Denemeden öğrenilir miymiş? (Güler.) Sen, hem kimin gelinisin?

3.SAHNE

(Tarlaya gelirler, herkes bir tütün karışımına başına geçer. Tütün toplamaya başlarlar, Azize gelin izler.)

Azize Gelin: - Ben de yapabilirim artık izniniz olursa.

Yeter Ana: - Haydi! Gel kızım yanıma.

(Azize gelin Yeter ananın yanına gider, tütün kırmaya başlar.)

Ahmet: - Tez zamanda öğreneceksin Azize. Gayet iyi kıvırdın bu işi.

Bekçi Dursun:- Oooo, Azize gelinim! (Başını aşağı yukarı doğru sallar.) Maşallah, maşallah... Oluyor. Tabii şimdiki gençler bizim gençliğimizdeki gibi değil, ben sizin yaşınızdayken... Hey gidi günler, hey! Her işi şıp diye öğrenirdim, yapamadığım iş olmazdı. Kızım sen yarım saat baktın, yarım saatte de eh işte ancak öğrendin. Nerede benim gençliğim? Ah, ah!

Yeter Ana: (Kızar.) - Bekçi, Bekçi... Açtırma kutuyu, söyletme kötüyü. Bu çocukları kandırırsın da beni kandıramazsın. Ben senin gençliğini de bilirim.

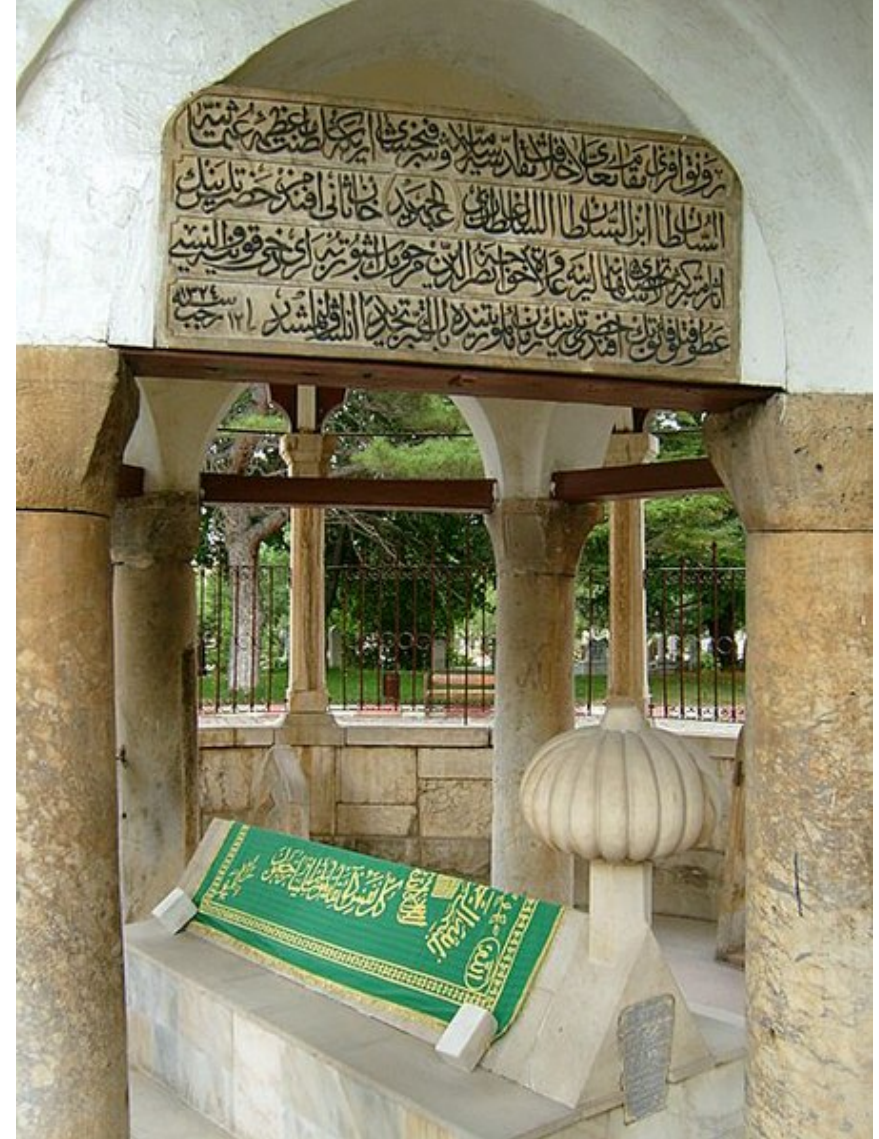
Bekçi Dursun: - Doğru dedin vallahi hanım. Evvelinde ne isem ahirinde de oyum. Sen bana bakma. Çocuklara biraz ahkâm keseyim dediydim.

(Gülerler.)

Yeter Ana: - Bizim Bekçi şimdi yapamadığı işleri gençliğinde de yapamazdı. Yeni evlenmiştik, ineğimiz buzağlayıcıydı ama zor olacaktı buzağlaması (İnek doğum yapacak.) . Ben buzağlatırım, baytara gerek yok dediydi. İneği buzağlatamadı da tüm köy toplandıydı başımıza. İneği de komşular buzağlattıydı. (Güler.) Meğerse ödü koparmış. Demem o ki yapamayacağın işlere girişmeyeceksin.

(Gülerler.)

Bekçi Dursun: (Başını aşağı yukarı sallar ve onaylar.) - Doğru söze ne hacet!

Pamuk Ekilen Yüz

Ayten Usta

Çocukluğundan beri alışmıştı erken kalkmaya. Bugün de aynı heyecanla uyanmıştı. Dededen kalma mesleğini devam ettirmenin gururu vardı Muhsin Bey’de. Ekmek teknesiydi ne de olsa. Koca bir ömrü orda geçirmişti. Giyindi ve aşağı kata indi.

Eşi Hayriye Hanım kahvaltıyı hazırlamıştı. Kahvaltısını yaptı. Bir an evvel dükkâna gitmeliydi. Bugün tekti. Küçüklüğünden beri yetiştirdiği çırağı askere gitmişti. İşler kendine kaldı. Yeni bir çirak bulana kadar böyle devam edecekti.

Muhsin Bey, yetmiş yaşlarında babayiğit bir adamdı. Yaşına göre dinç sayılırdı. Ama yine de baston kullanıyordu. Kapının yanında duran bastonunu aldı ve ağır adımlarla bahçe kapısına yöneldi.

Kapıyı tam açacaktı ki havlama sesiyle irkildi. Sadık dostu “Boncuk” da onu yolcu etmek istedi. Yaşlı adam, hafifçe eğilerek hayvancağızı okşadı. Ve kapıdan çıktı.

Akıncılar kasabası onun gözünü dünyaya açtığı ve hastane işleri dışında pek de ayrılmadığı baba ocağıydı. Burası yeşilin bin bir tonunu barındırıyordu. Sokaklar temiz ve düzenliydi. Hafta içi sabahları otobüs gelir ve akşam dönerdi. Yaş ortalaması yüksek olunca çok fazla sefere de ihtiyaç olmuyordu. Kasabada genç, pek yoktu. Ya okumak için ya da çalışmak için kasabadan ayrılmışlardı. Emekli olup dönenler de vardı tabii. Hemen hemen herkes birbirini tanırdı. Yolda karşılaştığı eş dostla selamlaşarak dükkâna vardı Muhsin Bey.

“Ya Allah Bismillah” diyerek açtı kapıyı. On yaşında başlamıştı marangozluğa. Dede yadigârı bu işi her zaman severek yaptı. Kasabada başka marangoz dükkânı da yoktu. Kasabalının bütün işlerini kendisi yaptı. Artık eskisi kadar işlere yetişemiyordu ve elini altına bir çirak arıyordu. Hem kendisine yardımcı olacak hem de kasabalıya yeni bir marangoz yetiştirecekti. Tanıdığı eşe dosta soruyordu:” Şöyle elimin altında iş yapabilecek birileri var mı?” diye. Onu yetiştirecek, işinin ustası bir marangoz ustası yapacaktı. Eğitim sadece okulda olmazdı ki. Hem ne demişler ”Çıraklığını yapmadığımız bir işin ustalığını yapamazsınız”. Emektar önlüğünü giyip tezgâhın başına geçti. İlk olarak dünden kalan yarım işlerini halletti. Etrafı

torlayıp topladı. Muhsin Bey, temiz çalışırdı. Dükkânında her şey yerli yerindeydi. Elini attığını hemen bulmalıydı. Bir taraftan da kasabalının siparişlerini nasıl yetiştireceğini kara kara düşünüyordu. Tez zamanda bir çirak bulmalıydı kendine. İş başa düştü. Bu düşünceler kafasında dolaşırken kapıdaki ses:

- Selamünaleyküm Muhsin!
- Aleykümselem Fikret. Nasılsın? Nerelerdesin?
- Çok şükür iyiyim, sen nasılsın?
- Ben de iyiyim, hamdolsun.
- Duyduğuma göre çirak arıyorsun Muhsin.

- Evet, Fikret. Bir çırağa ihtiyacım var. Eski çırağım askere gitti.
- O hâlde ne demişler: İyi olacak hastanın doktor ayağına gelir. Benim yeğen var. Büyük ablamın oğlu. İsmail. Ortaokulu bitirdi. Okumam diyor, kerata. Ne dersin? İşe yarar mı bizim oğlan?
- Ne demek Fikret? Hem de çok iyi olur. Senin yeğenin başım gözüm üstüne yeri vardır. Tez zamanda gelip başlasın İsmail.

Fikret Bey ile çocukluk arkadaşlarıydılar. Her anlamda güvenirdi dostuna. Hem Fikret'i kırmamak hem de çırak ihtiyacı için eline güzel bir fırsat geçti. Fikret Bey kadim dostuyla hasbihal edip onun tavşankanı karanfilli çayından içip, dostunun yanından ayrıldı.

Fikret Bey, ertesi gün yeğeni İsmail'i de alarak kadim dostunun dükkânına vardı. İsmail'i, ustası Muhsin Bey'e teslim etti. Muhsin Bey, İsmail ile biraz muhabbet etti. Dükkânın işleyişinden bahsetti. İsmail on beş yaşında, sarışın, kıvrırcık saçlı ve mavi gözlü bir çocuktur.

İlk işi dükkânı toparlamak oldu İsmail'in. Sonra Muhsin Bey, testereyi İsmail'e verdi. Elindeki ahşabı zemine koydu ve İsmail'den kesmesini istedi. İsmail acemiliğinin verdiği heyecanla testereyi ayarlayamadı ve maalesef ustasının elini kesti. Muhsin Bey biraz ağır yaralandı. Sağ eli ve parmakları parçalandı. Durum hastanelikti. Acemi çırak İsmail ne yapacağını bilemedi. Kendini dışarı attı. Yardım çığılıkları atmaya başladı:

- Yetişsin, ustam çok fena yaralandı!

Çığılıkları duyan ahali apar topar Muhsin Bey'in dükkânına daldı.

Bir de ne görsünler! Muhsin Bey'in eli ve parmakları parçalanmış, her yan kan içinde kalmıştı. İçlerinden biri hızlıca dışarı çıktı ve arabasını getirdi. Muhsin Bey'i alelacele hastaneye götürdüler. İsmail, bu durum karşısında hem şaşkın hem de çok üzgündü. Muhsin Bey acilen müşahede altına alındı. İlk olarak yarayı temizlediler. Genç doktor mutlaka dikiş atılmalı, dedi. Muhsin Bey'in dikiş atılan yaraları sarıldı. Muhsin Bey uzun süre iş yapamayacaktı. Söylendi:

- Bak sen şu acemi çırağın yaptığı işe! Bizi ne hâle koydu?

Ne demişler? Her işi ehline vermeliyiz. Yoksa sonuçlarına katlanırsınız. Muhsin Bey yaşadığı bu durumda Nasrettin Hoca'nın "pamuk ekilen yüz" fıkrasını hatırladı. Yaşadığı bu olay ona iyi bir ders oldu. Bundan sonra

çıraklarını yetiştirmeden eline iş vermeyecekti.

Muhsin Bey biraz toparlanınca hastaneden ayrıldılar. Esnaf komşuları onu evine kadar götürdüler. Bu arada İsmail'in sesi çıkmıyordu. Ustasına karşı oldukça mahcuptu. Eve geldiklerinde kapıda eşî Hayriye Hanım şaşkınlığını gizleyemedi. Olanları öğrenince sitem etti:

- Eh Bey, pamuk ekilen yüz işte böyle olur. İş ehline vereceksin ki kafan rahat etsin. Bu da sana ders olsun.

İsmail ustasından özür diledi ve helallik istedi. Muhsin Bey büyüklük yaparak özrünü kabul etti tabii.

Her iki taraf da yaşanan bu olaydan dersini almıştı. İsmail iyi akşamlar dileyerek evinin yolunu tuttu. Muhsin Bey de iyileşene kadar istirahate çekildi.

Tohumunun Tohumu

Gülhan Kahraman

Ali elini alnına siper etti,
karşığı yeşillikleri uzun uzun
seyretti. Osman Ağa'nın oğlu Ali
artık Ağa Ali olmuştu.
Babasından kalan araziler,
bağlar, bahçeler, tarlalar ondan
sorulacaktı. İçine bir ferahlık
geldi. Düşük omzunu şöyle bir
geri attı, göğsünü öne doğru
gerdi, tespihini daha bir hışımla
şakırdattı. Ali Ağa! Kulağına pek
bir hoş geldi bu hitap, tekrarladı:
Ali Ağa! Bu kez sesinin yankısı
karşı mağaradan duyuldu. Aliiii
Ağaaaa!

Sakalımı sıvazladı; Gökova Köyü
bundan sonra Ali Ağa Köyü
olsundu. Civar Köylere de haber
salmak gerekirdi; Osman
Ağa'nın oğlu yönetimi eline
almıştı.

Osman Ağa ne cömert, ne yiğit
bir ağaydı. Oğlunu yanına
çağırması, ölüm döşeginde bile

çalışanlarının hakkı için dil
dökmüştü.

– Bak oğul!

Sakın ha kimseyi kendinden
aşağıda görmeyesin. Her şeyin
sahibi olduğu gibi, malımızın da
mülkümüzün de sahibi Allah'tır.
Sen ona layık kul olacaksın ki o
da sana bol bol rızık versin.
Aman malım azalır diye zekâtını
vermekten kaçınma. Allah ile
yarış olmaz; sen bir verirsin o
sana bin verir. Sağ elinin
verdiğini sol elin görmesin.
Yapılan yardımın da, iyiliğin de
gösterişi olmaz. Çalışanının alın
teri kurumadan emeğinin
karşılığını veresin. Kimseyi
kendine borçlu hissettirme,
kimseye de borçlu kalma.
Ölümlü dünya ne ekersen onu
biçersin.

Osman Ağa, sadece Gökova'da
değil çevre köylerde de çok
sevilirdi. En verimli tarlaların

hasadını tohum olarak dağıtırdı.
Kimseden de beş kuruş para
almaz, karşılık istemezdi. Tohum
kaliteli oldukça verim artar;
bolluk olurdu.

Osman Ağa'nın ölümü bütün
fukaranın gözüne yaş
düşürmüştü.

Ali atına: Deh, dedi. At şahlandı,
tozu dumana kattı. Karşı
köylerden birine vardı. Yol
kenarında tarla sürenleri görünce
atın sırtından selam verdi.

– Ey ahali!

Selamün Aleyküm! Biliniz ki
bundan sonra bu topraklar
benden sorulur. Ektiğiniz tohum
benim mahsulümdür.
Biçeceğiniz mahsulden payımı
almaya gelirim ha!

Ali her yıl hasat zamanı uğrayıp
tohum hakkı istiyordu. Gel
zaman git zaman köylünün

tahammül sınırı da tohumlarla
toprağa dikilir oldu.

Yahya Dede, köy kahvesinde
oturmuş çayını yudumlarken
dayanamadı, başladı söylenmeye.

– Osman Ağa'nın hakkı ödenmez.
Bize az mı iyiliği dokundu!
– He ya! Dedi Aydın.
– Bu oğlunun yaptığı da iş mi
şimdi? Herkesi de bunalıttı.
Nasrettin Hoca'nın tavşan
suyuna döndü bu iş.
Aydın'ın küçük oğlu babasının
yanına çömelmiş, merakla onları
dinliyordu. Nasrettin Hoca'nın
adını duyunca yerinden
fırlayıverip Yahya Dedesine
döndü:

– Dede! Dede! Nasrettin Hoca
mı dedin sen?
– Evet oğlum, öyle dedim.
– Eeee! Ne olmuş tavşana? Ne
olur, anlat dede!

Yahya Dede bir kahkaha patlattı.

– Dur hele deli oğlan dur, anlatayım:

Hoca'ya bir köylü tavşan getirmiş. Rızkıyla gelen bu adamcağıza Hoca izzet-i ikramda bulunmuş. Adamı evinde birkaç gün misafir edip ağırlamış. Bir hafta sonra aynı köylü kapıyı çalıp:

– Hocam, ben sana tavşan getiren köylüyüm, demez mi... Hoca içeri buyur etmiş, sofraya da tavşanın suyundan yapılan çorbayı getirmiş.

Yine birkaç gün sonra tanımadığı iki kişi Hoca'nın evine gelip:

– Biz, demişler, sana tavşan getiren filancanın akrabalarıyız.

Hoca onları da misafir etmiş. Adamlara ikram ettiği çorba için:

– Bakın, demiş, bu tavşanın suyunun suyu!

Neredeyse, Hoca'ya tavşan getiren köylünün bütün akrabaları böyle böyle misafir olmuşlar. Hoca da bu işten epeyce yılmış. Bir gün yine saçı sakalına karışmış birkaç kişi kapısına dayanıp:

– Hoca, demişler; hani sana tavşan getiren bir köylü vardı ya, biz onun köyünden değiliz ama yakın köylüyüz. Uzaktan da akraba sayılırız.

Hoca onları da misafir etmiş etmesine de önlerine birer kâse su koymuş.

– Hoca, demişler; bu nasıl tavşan suyu? Hoca hiç oralı olmadan:
– Bu, demiş; tavşanın suyunun suyunun suyu!

Yaa evlat! Ali Ağa, babasından kalma tohumdan pay almaya kalkıyor. Biz de ağanın hakkını tarladaki mahsulün tohumunun tohumunun tohumundan vereceğiz herhalde.

Keramet Kavuktaysa

Ali SAÇIKARA

Eskiden bütün bilginler kavuk
takarmış

Bilgi ışığını sanki kavuk yakarmış

Hocanın göz alıcı bir kavuğu vardır

Bilgisine nişan sayılmıştı yıllardır

O sıra şehirde yabancılar kol gezer

Hocamız kalabalıktan usanıp bezer

Adamın biri İran'dan mektup
almıştır

Ancak okuyamayıp çaresiz kalmıştır

Kime gitmişse derdine derman
olamaz

Mektubu okutacak birini bulamaz

Caminin önünden geçerken gözü
parlar

Nihayet yitiğini bulduğunu anlar

Çünkü görkemli bir kavuk görür
avluda

Adam bir kavuğa bakar bir kâğıda

Söylenir: “Anlarsa hâlden bu kavuk
anlar

Kavuk takar âlimler ve büyük
insanlar”

Mektubu hocaya uzatır selam verir

“Okutacak adam bulamadım
günlerdir

Zahmet olacak ya ne yazıyor desene

Denk gelmedim şöyle kavuklu
birisine”

Hoca alır mektubu evirir çevirir

Gözlerini bir sağa bir sola devirir

Eciş bücüş kargacık burgacık yazılar

Üstelik bizim hoca Farsçadan ne
anlar

Dikkatle bakar da mektubu
okuyamaz

Bilmediğinden utanan hoca olamaz

“Mektup Türkçe yazılmamış
anlayamadım

Bildik bir harfine bile
rastlayamadım”

Keramet kavukta sanan adam
irkilmiş

Hocanın karşısına öfkeyle dikilmiş

Hocaya ve kavuğa bakmış şaşkın
şaşkın

“Baksana kendine yaşın elliyi aşkın

Bir mektubu okuyamaz mı koca
insan?

Benden utanmadın madem kavuktan
utan”

Hocaya kem söyleyen cevabını alır
Bizim hoca hiç lafın altında mı kalır

Hiç bakmamış adamın gözünün
yaşına
Çıkarıp da kavuğu geçirmiş başına

“Al kendin oku madem keramet
kavukta
Anlam özdedir boşa arama kabukta”

Dört Ayak

Emel CAN

Hazırcevaplığı, nüktedanlığı, bilgeliği ile tanınan Nasreddin Hoca'dan günümüze miras kalan çok sayıda fıkra vardır. Birbirinden değerli ve öğretici özellikteki bu fıkralar, bir yandan insanları eğlendirip düşündürürken bir yandan da onlara yaşama dair altın değerinde öğütler verir. Gerçek anlamda yorumlanıp incelendiği zaman çok derin manalar içerdiği, bir bakış açısı bir hayat görüşü taşıdığı görülen bu fıkralardan birini gelin beraber inceleyelim:

“Haddini bilmezsin biri Nasreddin Hoca'ya takılmak ister:

- Hocam, sana 'ermiş' diyorlar, doğru mu?

- ?

- Eğer doğruysa, haydi, eşeğimin dört ayağını ikiye indiriver!

Hoca adamı dikkatlice süzdükten sonra gayet sakin bir şekilde cevap verir:

- Bak arkadaş, ben eşeğinin ayaklarını ikiye indiremem ama istersem seni dört ayaklı yapabilirim!”

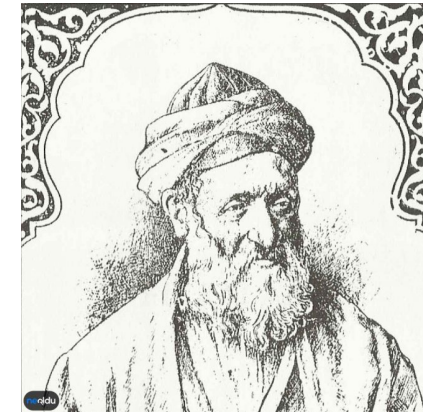
Burada “eren” kendini Allah'a adadığı için Allah katına yükselmiş, olağanüstü sezgileriyle birtakım gerçekleri gördüğüne inanılan kimse manasındadır. Hoca'ya soruyu soran kişiye, Hoca'nın erenliğine dil uzatmak isteyen, art niyetli bir kimsedir. Hoca erenliğini işaret ederek kendisinden mümkün olmayacak bir şeyi gerçekleştirmesini isteyen adamın kötü niyetinin farkındadır elbette. Zira bir eşeğin ayak sayısının ikiye indirilmesini istemek, aklın ve mantığın kurallarına aykırıdır. Bu noktada kendinden istenilenin anlamsızlığı karşısında öfkelenip belki de çok acı bir dille konuşması beklenen Hoca bunu yapmaz. Karşısındaki kişiye durması gereken yeri sakinliğini koruyarak ve ancak düşünerek anlayacağı bir dille bildirir:

“Eşeğinin ayaklarını ikiye indiremesem de seni dört ayaklı yapabilirim.”

Bu ifadeler “Sen o eşekten daha eşeksiz veya sen eşeğin önde gidenisin.” demekten çok daha vurucu ve etkisizleştirici değil midir? İşte bu da ancak kıvrak bir zekâ ve engin bir

bilgelikle açıklanabilir. Hemen hemen bütün fıkralarında bunu yapmakta olan Hoca, az sözle çok şeyler söyler ve asıl anlatmak istediğini de oldukça esprili bir ifadenin içine gizleyiverir. Fıkralarının tamamı da çarpıcılığını ve güzelliğini buradan alır zaten.

Gerçek hayatta karşılaştığımız sorunlara bir Nasreddin hoca kadar derin bir söyleyiş inceliğiyle cevaplar veremeyiz, evet... Ancak onun bilgeliğine fıkraları arasına gizlediği altın öğütlere bakarak kendimize yaşam yolunda daha güzel daha sağlam bir yol haritası çıkarabiliriz.

İsmin Bile Güldürmeye Yetiyor

Gülşah SAÇIKARA

Ortaokula başladığım ilk gündü. Heyecanlıydım. Yeni bir şehre taşınmıştık. Haliyle okulda hiç tanıdığım yoktu. Bilirsiniz okulun ilk günlerinde tanışma faslı olur. Matematik dersinde kendimi tanıttıktan sonra öğretmenim şu soruyu sordu:

- Kızım hangi okuldan mezun oldun?
- Nasrettin Hoca İlkokulu.

Öğretmenim öyle bir kahkaha attı ki! Bu arada aynı cümleyi tekrar ediyordu:

- Nasrettin Hoca İlkokulu demek...

Büyük bir korkuyla irkildim. O zamanlar akıl edememiştim ama o günü hatırladıkça içimden hep şu düşünceler geçer: “Hocam nelere kadirsin! İsmi bile insanları güldürmeye yetiyor.”

Hocam, Nasrettin Hocam dünyanın merkezini aramış ve bulmuş. Şimdi de “Dünyanın ortası burasıdır.” dediği Akşehir’de derin bir huzur içinde uyuyor.

Türbesi şehir mezarlığıyla iç içe... Akşehirliler ve Nasrettin Hoca yine birlikte...

Akşehir, hocamı unutmadı ve unutmayacak.

Fıkra denince, zekâ denilince ilk akla gelen isim Nasrettin Hoca’dır. Hem güldürür hem de düşündürür, Anadolu insanını dedikleri... Zira hocalık onun sadece adında değil fitratındadır.

Nasrettin Hoca’ya atfedilen ama onun karakterine, eğitimine, hayat anlayışına ters düşen bazı fıkralar var. İlk bakışta güldürse de bunlar Hoca’ya yakışmıyor, yapılmıyor. Bunların felsefesi farklı, mesajları farklı... Hoca’nın inceliğinden ve fıkralarının geneline hâkim olan dünya görüşünden uzak bu fıkralar.

Bunlardan aklıma ilk geleni, “Altı Kâğıt” fıkrası. Bunu ilk duyduğumda gülmekten kendimden geçmiş ; “Ne güzel bir fıkra, tam bir zekâ ürünü. İşte, Nasrettin Hoca fıkrası .“ demiştim.

Biraz düşündükten sonra “Bu benim hocamım fıkrası olamaz. “dedim ve kendimden utandım.

“Nasrettin Hoca pazarda ayakkabı satmak için bağıryormuş:

- Altı kâğıt! Altı kâğıt!

Adamın biri ayakkabıyı ucuz bulunca alıp gitmiş. Bir süre sonra öfkeyle gelip Hoca’ya çıkışmış:

- Bu nasıl ayakkabı, hemen altı delindi. Sende hiç utanma yok mu?

Hoca tebessüm etmiş ve hiç düşünmeden şu cevabı vermiş:

- Niçin utanacakmışım? Ayakkabıyı satmaya çalışırken “Altı kâğıt!” diye bağırmıyor muydum?

Zavallı adam boynunu büküp gitmiş.”

Fıkra, hocayı üçkâğıtçı bir adam gibi gösteriyor. Bunu bir yana bırakın hocanın inceliğinden uzak. Çünkü hocanın nüktedanlığı zarafet kokar, insanlık kokar. Bu toprakların ahlakı sinmiştir bu fıkralara. Onun fıkraları güldürür, düşündürür, insanları küçük düşürmez, kandırmaz. Söz konusu fıkra, bildiğiniz söz oyunlarına dayalı, soğuk Amerikan esprisi. Haliyle bize uzak.

Senin yaşadığın, toprağında yattığın bu şehrin havasını bir zamanlar solumaktan çok mutluyum ve gururluyum hocam.

Az Söyle Öz Söyle

Ümit Özdoğan

Bir mecliste muhabbetin konusu “Tıp nedir, ne işe yarar?” imiş. Herkes bir şeyler söylüyor. ‘Hastalar iğneyle ilaçla ya da şurupla iyileştirme işidir, insanların hastalanmasını önleyen uğraşlardır... Hasta olamamak için kırk kat giyinmenin gereği, sıcak su içmenin önemi, daha neler neler... Konuşmaların ardı arkası kesilmeyince Hoca Nasreddin son noktayı koymuş: ‘Ayağımı sıcak tut başımı serin, eline bir iş al düşünme derin.’”

Hep birlikte Hoca'nın bu fıkrası üzerine kafa yoralım mı?

İnsan az konuşup öz konuşmalıdır. Çok konuşan kişilerde ‘aslında ben onu demek istemedim, şunu demek istemiştım vb. ‘ düzeltmeleri hep duyarız. Edebiyatımızda usta şairlerin çok kullandığı bir söz sanatı vardır: Sehl-i Mümteni. Bu sanat az sözle çok şey anlatma sanatıdır. Güzel dilimiz Türkçemizde ‘taşı gediğine koymak ‘ diye çok anlamlı bir deyim vardır. Zamanı gelince konuş, az konuş, öz konuş, yerinde konuş anlamında bir deyimdir.

Anadolu’da köyün birinde hali vakti yerinde aksakallı bir adam varmış. Bu aksakallı adama Cavlak Dede diye seslenirlermiş. Çünkü saçları erken yaşta dökülürmüş. Bir davete katılmış. Bu davette çok sayıda insan varmış. Davetlilerden biri de Obur Ali imiş. Obur Ali bedava yemeği görünce karnını tıka basa doymuş. Kaysı kompostosunu görünce bütün bir tası mideye indirmiş. Ancak kısa bir zaman sonra gözleri kızarmaya başlamış. Durum daha da kötüye gidince ambulans çağırılmışlar. Obur Ali uzun uğraşlar sonunda kendine gelebilmiş. Doktor daha önce de Obur Ali’ye aynı sebepten defalarca muayene etmiş. Ayrılmadan önce defalarca öğütte bulunmuş. Obur Ali her defasında biliyorum doktor bey, biliyorum doktor bey diyerek söylenenleri tasdik ediyormuş. Bu konuşmaları duyan Cavlak Dede, Obur Ali’ye ‘Madem biliyorsun karnının huyunu neden içtin kaysının suyunu.’ demiş. Bütün köylü bilgeliği ile tanıdığı Cavlak Dede’nin bu sözünü hep bir ağızdan tekrar etmiş. Obur Ali fazla yemek yemeye başladı mı hemen yanındakiler ‘Karnının huyunu bil, kaysının suyunu ona görev iç.’ dermiş. Obur Ali için o günden sonra ambulans gelmemiş.

Bazı rivayetlere göre bir gün Mevlana Celaleddin Rumi Hazretleri, Yunus Emre’yi ziyarete gitmiş. Bu ziyaret sırasında yazmış olduğu 6 cilt ve 25,698 beyitten oluşan öğretici ve dini hikâyelerden oluşan kitabını Yunus Emre’ye hediye etmiş. Yunus Emre bu kitabı okuyup inceledikten sonra onu uzun bularak, şöyle demiş:

Ete kemiğe büründüm
Yunus diye göründüm

Yunus Emre’nin bu sözleri 25,698 beytin anlattığını anlatmaya yetiyor. Ancak anlamayanlar için uzun uzun anlatmak gerekir. Belli bir olgunluğa ve kapasiteye ulaşmış insanlar için kısa ve öz konuşmak gerekir.

Yer ve Zaman

Yusuf GÜR

Zaman mefhumu insanoğluna bahşedilmiş en büyük hediyelerden biri midir? Özellikle üstlendiğimiz bir işi belli bir süre zarfında yapmak durumunda olduğumuz vakitler bizim için ne kadar kıymetlidir? Mutlaka içerisinde bulunduğumuz her an her saniye insanlar için fazlasıyla değerlidir. Ancak üzerimize vazife edindiğimiz bir görevi yapmakla ve yetiştirmekle yükümlü olduğumuz zaman dilimleri altından daha değerli bir hazinedir biz insanlar için. Bu zamanları verimli kullanmak, işleri tam vaktinde bitirmek insanı ve toplumu iyi yönde etkilemektedir. Üzerindeki görevini yerine getirmeyen insanlarda stres ve kaygı üst seviyededir. İş yetiştirememenin verdiği huzursuzlukla sadece kendisine değil çevresine de rahatsızlık vermektedir. Kısacası işi zamanında yapmayan kişi eli

ayağına dolaşmış küçük bir çocuk gibi olur. Ayrıca işi zamanında yetiştirme kaygısı insanoğlunu bireysel olarak bu denli gergin hallere sokarken çevresindeki insanları kırıp dökmesi çokta zor olmasa gerek. Bireysel olarak huzursuz olup çevresindekilerin gönlünü kıran bir birey ise yaptığı işi değerli kılamaz. Kısacası görevini zamanında yapan insan kişisel olarak mutludur. Mutlu bireyler ise huzurlu toplumları oluşturur.

İş zamanında yapmak bu denli önemliyken, yersiz davranışlardan ve eylemlerden kaçınıp, yerinde davranışlar sergilemek ne derece önemlidir? Zaman kavramına uygun yaptığımız işler yerinde olmaz ise ne gibi sonuçlar ortaya çıkar? Bir işi yerinde yapmak en az zamanında yapmak kadar

önemlidir. Hatta fazlasıyla daha da kıymetlidir.

Zamanında yapılmayan işler nasıl ki birey sağlığını bozup ve toplum huzurunu olumsuz yönde etkiliyorsa yerinde olmayan davranışlar ve işler yanlış anlaşılmalara sebep olur ve toplumsal ilişkileri ziyadesiyle zedeler. Peki ne yapmalı? Bir eylemde bulunurken yaptığımız davranışın yerinde olup olmadığını çok iyi tartmalıyız. Eyleme getireceğimiz davranışın içinde bulunduğumuz çevreye uygun olup olmadığını ölçüp biçip ona göre gerçekleştirmeli veyahut gerçekleştirmemeliyiz.

Bir işi yerinde ve zamanında yapmak geçmişten günümüze her çağda önemlidir. Bu konuyla ilgili Nasrettin Hocanın çok güzel ibretlik bir fıkrası vardır.

Duygusuz adamın biri Hocaya sorar,

“Hocam helada sakız çiğnemek günah mıdır?”

Hoca böyle bir soruyu beklemediği için bir soruyu beklemediği için biraz düşünür ve en sonunda en uygun cevabı verir.

“Vallahi efendi, kara kaplı kitapta bununla ilgili bir şey yazmaz. Ama en iyisi mi sen çiğneme!”

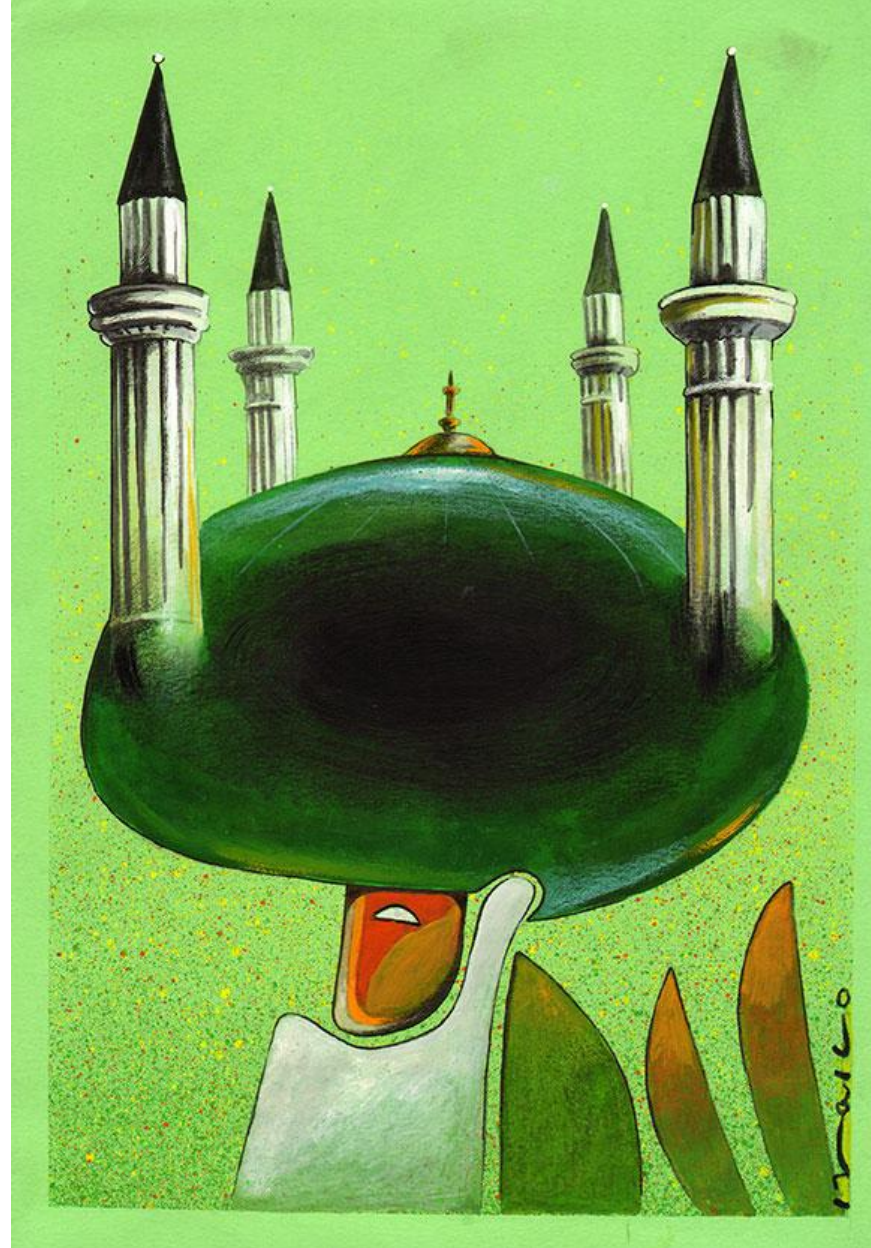
Nadan duramaz,

“Neden?”

Hoca o deruni bilgisiyle müthiş nükteli bir cevap yapıştırır.

“Nedeni var mı evladım. Sen helada sakız çiğnerken kapının önünde bekleyenler senin ne yediğini, ne içtiğini nereden bilsinler?”

İşte tüm bu sebeplerden yola çıkarak insanoğlu üstlendiği işi, sergileyeceği davranışı zamanında ve yerinde yapmalıdır. Yapmalı ki hem kendisini hem de çevresindekiler yanlış anlaşılabilir davranışlardan ötürü huzursuzluğa sürüklememeli. Kısacası yanlış anlayışlara meydan vermemek için insan, bir işi zamanında ve yerinde yapmalı. Bu yanlış anlaşılmalardan olmasın ki insan ve içinde bulunduğu toplum mutlu ve huzurlu bir yaşam sürsün.

Hayatımız Adımız

Yeliz Özge Toyman

Adlar; bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan kelimelerdir. İnsanoğlu var olduğu günden bu yana doğadaki canlı cansız her varlığa, her nesneye çeşitli isimler vermiştir. Bu isimler, iletişimi kolaylaştırmak için verilen bir nevi “kimlik” olarak da düşünülebilir. Kimlikleri özel ve cins anlamı somutlandırmalar şeklinde sınıflandırabiliriz.

Cins anlamı somutlandırmalar ortak ve genel anlamlar içerirler. Özel anlamı somutlandırmalar, kişilere verdiğimiz adlardır. Kişi adları insanlara toplumsal bir statü verir ve iletişimde karışıklığı önler, bireyi tanımlar ve onu diğerlerinden ayırır. Kişilere verilecek adlar, özenle seçilir. Bütün toplumlar da önemlidir, ad verme. Tarihin her döneminde anne babalar veya aile büyükleri; çocuklarına dönemin kültürel, sosyal, dinî şartlarına uygun isimler seçer. Çocuğa verilen adın, onun yaşamını, geleceğini ve kişiliğini belirleyen önemli bir unsur olduğu bilinir. Anadolu’da “ismiyle müsemma” diye bir deyim vardır. Bu

deyim, fiziksel yapısıyla veya karakteriyle adı örtüşen anlamına gelir. İsmine uygun hareket edene de “adına layık” derler. Örnekler gösteriyor ki hoş ve güzel çağrışımlar yapan isimlere sahip bireylerin kişilikleri de isimlerine uygun olur. İsmine seven insanlar hayata daha olumlu bakar, daha mutlu yaşar. Bu sebeple seçilen adın anlamına dikkat edilmelidir. Bireyin toplumdaki konumunu olumsuz etkileyen, ona rahatsızlık veren adların tercih edilmemesi gerekir. Söylenmesi zor olmayan, insanların dalga geçmesine ve başka çağrışımlara sebep olmayacak anlamı güzel sözcükler bebeklere ad olarak verilmelidir. Nasreddin Hoca’nın fıkrasında “Eğer oğlanın adını Eyüp koyarsanız halkın dilinde günün birinde ‘ip’ olup çıkarır.” şeklinde bir cümlesi vardır. Her fıkrası keskin bir zekânın göstergesi olan Nasreddin Hoca, ad koymanın önemini göstermiştir bize. Eyüp adının başka anlamlara çekilmesi taşıyıcı için hayatı boyunca sorun oluşturacaktır. Mutlaka duymuşsunuzdur. Adlar, taşıyıcıları üzerinde büyük etkiler bırakır hatta onların kaderlerini bile şekillendirir.

Kültürümüz, yüzyıllardır “adını beş para etmek, adını lekelemek, adı batmak, adı çıkmak” deyimleriyle insanın toplumdaki adının önemli olduğunu göstermiştir bizlere.

Dinî, toplumsal, siyasal, ekonomik olayların etkisiyle ad koyma konusundaki inançlar, tarih içinde değişim göstermiştir. Türk toplumlarında çocuklara verilen adlar rastgele seçilmez. İslamiyet öncesi Türk destanlarında tabiattaki varlıkların isimlerinin çocuklara ad olarak verildiğini görürüz. Doğa ile iç içe yaşayan insanlar, tabii ki doğadan esinlenerek çocuklarına isimler verecektir. Ay Kagan, Gün, Ay, Yıldız, Gök, Dağ, Deniz gibi adlar Oğuz Kağan Destanı’nda geçen kahramanların adlarıdır.

Hun Devleti zamanında kullanılan Türkçe isimlerin büyük çoğunluğunun Çince olması, ad koymada kültürlerarası sözcük aktarımının etkili olduğunu gösterir. II. Göktürk Devleti zamanında hükümdarların unvanları isimlerine eklenir. (Bilge Kagan, Kutlug Kagan gibi.) Uygurlar; Budizm’in etkisiyle

tanrılarının, din adamlarının isimlerini çocuklarına ad olarak koyarlar. (Toyun, Burkan gibi.) Dede Korkut hikâyelerinde bir çocuğun isim alması için bir yerde kahramanlık göstermesi gerekir. Korkut Ata, geçici ismi olan çocuklar kahramanlık gösterdiğinde o çocuğa törenle isim verir. Örneğin; Korkut Ata, güçlü bir boğayı yenen Dirse Han'ın oğluna Boğaçhan ismini verir ve “Adını ben virdüm, yaşını Allah virdün.” diyerek töreni bitirir.

Anadolu Selçukluları Farsçayı resmî dil olarak kabul edince Farsça isimler çocuklara verilir. (Keyhüsrev, Keykubat gibi.) Karahanlılar, İslamiyet'i kabul edince hükümdar Satuk Buğra Han “Abdülkerim” adını alır. Selçuklu hükümdarı Tuğrul Bey ve Çağrı Bey “Mehmet ve Davud” isimlerini kullanmaya başlar. Görüldüğü gibi dinî inanışlar, ad koymada önemli bir faktör. Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra da dinî ad vermeyi sürdürürler. İnsanlar, Kuran-ı Kerim'deki Arapça ve Farsça kelimeleri kişi adı olarak kullanmaya başlar. Allah'ın isimlerinden uygun olanları, peygamberlerin, evliyaların, âlimlerin adlarını çocuklarına verir. Bu tercihte Hz. Muhammed'in “Siz kıyamet gününde hem kendi adınızla hem de babalarınızın adıyla

çağrılacaksınız, bu sebeple kendinize güzel adlar koyun.” cümlesi etkili olmaktadır.

Siyasi hareketler de etkiler tarih içinde insanların ad seçimlerini etkiler. Türkçülük akımının etkisiyle Türkçe adlar verilir bebeklere. (Türkan, Türker gibi.) Küreselleşen dünyanın etkisi ise gayet açıktır. Farklı dillere ait ama küçük ses farklılıkları olan bazı isimlerin birbirine çok benzediğini görebiliriz. Susan-Suzan, Abraham-İbrahim, Jasmine-Yasemin, David-Davud gibi benzerlikler ilginçtir.

Türk kültüründe ad verme anlayışını etkileyen birçok unsur mevcuttur: Seçilen ismin aile büyüklerinin ismi olması, dinî anlamının olması, ünlü kişilerin ismi olması, kardeşlerinin ismiyle uyumlu olması, kahramanlığı ve bilgeliği ifade etmesi, bebeğin doğduğu zamanı veya olayları göstermesi, ailenin yaşadığı yerin coğrafi şartlarını göstermesi, ailenin eğitim durumunu ve dünya görüşünü temsil etmesi, sosyal medyada çok beğenilmesi, çocukların doğum sırasına göre verilmesi...vb. Bazı ebeveynler, yurt dışına çıktığında çocukların zorlanmaması için özellikle yabancı adlara yakın sözcükler seçtiğini ifade eder. İsmi

Türkçe kökenli olması fikri de insanları yönlendirir. Kuran-ı Kerim'de geçen adlar, aynı kökten veya benzer hecelerle oluşturulan adlar, somut ve soyut kavramları ifade eden adlar, hayvanların, bitkilerin ve değerli madenlerin adları, anne ve babanın adlarının ilk hecelerinden oluşturulan adlar, modayla ve kültür değişimleriyle ilgili adlar, yaşatıcı güçle ilgili olan adlar, ebced hesabına göre seçilen adlar, rüyada görülen adlar da bu sınıflandırmaya eklenebilir.

Günümüz dünyasında sosyal medyanın ad belirlemede önemli bir unsur olduğunu söylemeden geçmeyelim. Bebeğe isim vermede kararsız kalan anne babalar, çeşitli sosyal medya platformlarında fikir alışverişinde bulunmaktadır. Bu yüzden ad koymada yöntemlere dâhil edilebilir, sosyal medya.

Türklerde ad törenleri, ad seçme kadar önemlidir. Eski Türklerde gelenekselleşmiş uygulamalarla bebeklere isim verilirdi. Yöreden yöreye farklılık gösteren bu törenler hâlâ devam etmektedir. Örneğin bebeği beyaz bir keçeye sararak kapı eşiğinden geçirmek onun hayatı boyunca temiz ve uzun ömürlü olmasını sağlar. Bir diğer yaygın gelenek, ziyafet vermektir. Bu

ziyafette anne, baba, aile büyükleri ve çocuğun ebesi misafirleri ağırlar. Bebeğin kulağına ezan okunur, bebek kibleye çevrilir ve üç kez kulağına ismi söylenir. Bu törenler bazı yörelerde bebeğin doğumundan hemen sonra, bazı yörelerde doğumdan sonraki on gün içinde yapılmaktadır.

Ad verme geleneklerini insanoğlu her dönemde önemsemiştir. Yaşam tarzlarımız değişse de yenidoğanlara ad verme geleneklerini hep yaşatacağız. Bundan sonra da modern dünyanın getireceği isimleri çocuklara vermeye devam edeceğiz. Serpilmeye başlayan yeni canlar için sevinçle, zevkle...

